

01-PREFATĂ

În vîltoarea ocupațiilor zilnice, pururea în goana după cîștigarea mijloacelor de existență, omul abea mai are timp ca din cînd în cînd să facă doar o oprire și să se lase dus cu gîndul la trecutul îndepărtat spre a chibzui la cele ce au fost odată, la generațiile care au trăit înaintea noastră cu ne-cazurile și bucuriile lor.

Arheologii și istoricii, zilnic cercetează și răscolesc pămîntul, acolo unde bănuiesc că înain-te cu sute și mii de ani au existat așezări omenești, spre a le cerceta nu numai felul de viață pe care au dus-o, dar din rămășițele de unelte și oase desprind adesea concluzii importante, în mersul spre dezvoltare fizică și spirituală a omului.

Descoperirile acestea ne arată că societatea omenească se găsește într-o continuă evoluție, că ea a trecut și trece mereu de la o formă de viață la alta, că însuși structura trupească și sufletească a omului s-a schimbat mult în decursul veacurilor și milenilor, tinzînd necontenit spre o formă de viață superioară.

Dar dacă aceste descoperiri pot interesa într-o mare măsură pe oameii de știință și pe ace-ia care le citesc scrierile lor, nu este mai puțin adevărat că trecutul unui sat, în care locuitorii sînt urmașii generațiilor de mult trecute, os din osul lor avînd acele tainice legături cu pămîntul și obi-ceiurile moștenite, acești locuitori zic, vor avea întotdeauna mulțumirea sufletească de a cunoaște lucruri ce sînt în legătură cu istoricul satului lor.

De aceea m-am hotărît, ca din datele culese în timpul anilor îndelungați, cît am funcționat ca învățător la școala din CUVIN, să scriu această carte, care multora le va fi de folos citînd-o și meditănd asupra celor ce au fost odată. Izvoarele străine care mi-au stat la dispoziție (Marki, So-mogy și Fabian) vorbesc puțin despre Cuvin, de asemenea și cartea lui Ciuhandru relatează în mod sumar unele date și numai în legătură cu evenimentele petrecute în dezvoltarea economică politică și religioasă a Comitetului Arad.

Pe de altă parte, arhiva satului Cuvin a fost complet răvășită în revoluția din 1918. De ase-menea s-au pierdut o seamă de documente prin năvălirea trupelor hortiste în toamna anului 1944, iar colac peste pupază, transportul arhivei la Primăria din Ghieroc cu ocazia alipirii în două rînduri, a fost încredințată unor oameni irresponsabili care au distrus-o complet. Cărțile mai sus amîn-tite, cîteva date din arhiva satului și Muzeul Istoric din Arad și Lipova, precum și amintirile cule-se din gura bătrînilor, m-au ajutat la întocmirea acestei **MONOGRAFII**, care poate fi începutul unei lucrări pentru cel care s-ar încumeta să scrie vreo dată istoricul comunei noastre. Este cumva de neînțeles că dintre affia oameni cu carte care au trăit la sfîrșitul veacului trecut și începutul veacului al 20-lea, în comuna noastră, nici unul n-a făsat nimic însemnat ce ar fi

putut pune baza cronologică satului și ar fi putut reda fapte și întâmplări foarte interesante din vremea aceea. ③

02-URME ALE PRIMELOR AȘEZĂRI OMENEȘTI ÎN CUVIN

Satul CUVIN se întinde la poalele ultimelor dealuri din Munții Apuseni, care deschid spre apus marea Cîmpie a Tisei pînă în Pusta Ungariei ca o nesfîrșită întindere de pămînt mînos priel-nic agriculturii.

Aceste dealuri ne spun geologii, sînt născute din framîntările scoarței pămîntului în înde-părtate ere geologice și mărturisesc originea vulcanică a munților Carpați.

Scoarța încrețită a pămîntului, datorită enormei presiuni și a temperaturii de erupție, s-a pietrificat și a format roci de culoare galbenă lutoasă mai ales în dreptul așezării satului și pînă la Valea lui Marit, acoperite cu sedimente de grosimi variate. De la Valea lui Marit spre Covăsînt, ele se prezintă în straturi pietrificate de andezit, bogate în potasiu și potrivite culturii viței de vie.

Agenții externi au măcinat la suprafață rocile, le-au rotunjit și le-au sedimentat, permișind apariția vegetației, care a contribuit și mai mult la formarea aceluia strat vegetal ce dă naștere pădurilor dese, singurele stăpîne pe întreaga suprafață a dealurilor.

Mii de ani aceste păduri au acoperit dealurile, coborînd spre poale pînă în cîmpie unde probabil se întindea împărăția apelor.

Cu ocazia săpăturilor pentru construirea canalului matcă, și chiar mai înainte prin exploatarea carierei de nisip (Balastiera) din Ghioroc, s-a putut constata că subsolul întregii cîmpii este format din roci sedimentare aduse de ape, în care predomină nisipul mărunt și pietrișul mult apreciat în lucrările de construcții.

În ultimii ani, aceste săpături s-au lărgit cu ajutorul mijloacelor mecanice, transportîndu-se mii de vagoane de nisip și pietriș în diferite părți ale țării. Executarea forajelor de adîncime presu-pune un strat gros de mai mulți metri care din cauza apelor mari ce izvorăsc, numai în parte a putut fi scos la suprafață. Deasupra stratului de nisip se așterne pămîntul lutos și puțin humus ceea ce întărește și mai mult bănuiala că dispariția apelor s-a produs tîrziu. Existența apei nefîind contestată, se pune întrebarea dacă ea a provenit în urma revărsărilor, sau a unui lac uriaș care treptat și-a micșorat întinderea făcînd loc ostroavelor și punînd temelie viitoarelor pămînturi fertile.

Unii susțin că ea s-a format din torentele rostogolite de pe culmile munților într-o uriașă matcă cuprinsă de defileul Mureșului, care scăpînd de strînsoarea dealurilor s-a revărsat pe o largă întindere pînă departe spre nord și

vest, unde obosită și liniștită, apa și-a depus sedimentele de pietriș și nisip. Nu (4)
este lipsită de teame nici afirmația că toată cîmpia, este un fund de mare, care
avea legătură cu **MAREA PANONICĂ** din pusta Ungariei de astăzi.

Date fiind cele de mai sus, s-ar putea presupune că primele așezări
omenești nu s-au produs la poalele dealurilor unde stăteau apele, sau în cel mai
bun caz, exista un sol umed impropriu agriculturii. Mult mai probabil ele erau
cocoșate pe spinarea lată și încovoiată a dealurilor, permițînd în jurul lor
defrișarea pădurilor pe măsura înmulțirii familiilor și a necesităților de hrană.

Din configurația dealurilor noastre, lesne ne putem da seama că vatra
veche a satului, s-a întins între **Valea Danciului** și **Valea Bisericii**. Aici pantele
sînt mai dulci iar cursurile de apă, îndeosebi Valea Danciului avea un debit
bogat în tot timpul anului și putea îndeplini trebuințele oamenilor și animalelor,
fără să fie nevoiți să parcurgă distanțe prea mari. De altfel, aproape de Valea
Danciului se mai pot zări și astăzi urmele cimitirului vechi și probabil nu
departe de el să fi fost și vechea biserică, deși nici cei mai vîrstnici n-au putut
indica locul pe unde s-a aflat.

În muzeul istoric din Arad și mai apoi la secția muzeului din Lipova, se
păstrează cîteva obiecte găsite pe dealurile noastre care datează se zice din
timpuri preistorice. Chiar și era glaciară este reprezentată prin niște oase de
mamut dezgropate pe dealul **MILOAIA** în anul 1902 și predate muzeului, de
cître fostul învățător Dimitrie Ilisiu.

Săpături întîmplătoare pe dealuri au scos la iveală, rămășițe de case
omenești și animale, precum și numeroase monede de argint din timpul
romanilor. Mai nou, în luna septembrie a anului 1966 o echipă de arheologi sub
conducerea profesorului universitar Horedt din Cluj, au executat niște săpături
pe Valea Danciului. Ele au confirmat existența unor urme și materiale aparținînd
așezărilor omenești de prin secolul al IV-II-lea. Înaintea erei noastre. Peste
acestea s-au supra-pus unele așezări din sec. II-III era noastră precum și din
timpul orînduirii feudale din sec. al XI-XII-lea.

Dintre obiectele găsite amintim:

- vas dacic sec. IV î.e.n.
- cățel de vatră sec. IV î.e.n.
- cățel de vatră sec. III-IV e.n.
- prisel pentru fus sec. III-IV e.n.
- inel și cercei din bronz datînd din sec. al XI-XII-lea.

Dealurile din Cavin păstrează tainic rămășițele unor familii băștinașe cu o
vechime de mii de ani, care și-au dus viața primitivă, luptînd împotriva naturii
înconjurătoare și supraviețuind grelelor încercări ale veacurilor care au urmat.
Cine știe în ce condiții au reușit să se mențină și să stăpînească aceste locuri?

Cert este că vatra actuală a satului s-a format tîrziu, cînd vremurile s-au
mai liniștit, cînd groaza năvălirilor de tot felul s-a mai atenuat și ascunzișul
codrilor nu mai era aît de necesar.

*In anualele istoricilor scrie pe la
anul 1332 se aminteste ceva despre
omurii de aici.*

oamenii de aici. Dar pe vremea aceea, se pare că satul nostru exista deja ca o unitate bine încheată, cu o organizare de sine stătătoare, condusă de legi nescrise, în lungi perioade de dezvoltare economică și socială.

Năvălirea popoarelor nomade au zdruncinat temele vieții patriarhale și au obligat băștinașii să recurgă la o nouă stratagemă în apărarea vieții și a bunurilor materiale statornicite de atâtea generații în decursul veacurilor. Ideea unității și a grupării etnice se cristalizează treptat, dând naștere spiritului de jertfă în apărarea și ajutorarea comunității împotriva acelor care veneau să strice orînduirile existente. Perioade lungi de zbucium, alternînd cu cele de acalmie, s-au scurs într-o veșnică încordare și o veșnică nesiguranță a zilei de mîine, dar voința de a răzbi prin toate vicisitudinile vieții, a fost mai puternică decît toate prăpastiile ce se deschideau neconținut și amin-teau cu pieirea totală.

Locuințele oamenilor ascunse printre dealuri cu păduri, ofereau un bun ascunziș împotriva năvălitorilor, iar hoardele ajunse la hectarul de despărțire a celor două forme de relief, s-au revărsat ca un suvoi spre cîmpia care le amintea de locurile de baștină după care jinduiscă atîta amar de vreme. Abia mai tîrziu, cînd regii unguri puseseră stăpînire pe cele trei voievodate, pătrunzînd în inima Transilvaniei, strămoșii cuvinanților au simțit jilțul feudal cum se înmoadă peste capetele lor, îngrădindu-le acele libertăți și pecefluind starea de iobăgie într-un viitor apropiat.

Acapararea moșiilor cu satele locuite de oameni, este unicul țel al conducătorilor de oști și a celor care se bucurau de grațiozitățile regești. Peste tot, se încearcă delimitarea teritorială care pune bazele unei organizări administrative cu legi menite să servească interesele unei clase de stăpînitori în devenire. În desăvîrșirea acestor planuri sînt însă împiedicați de năvălirea tătarilor.

03-NĂVĂLIREA TĂTARILOR ÎN ANUL 1241

În anul 1241 tătarii pătrund prin strîmtorile Carpaților pe trei coloane sub conducerea hanilor : **BATU**, **KADAN**, și **PETA**. Hoardele avansate ale lui **Batu**, deja în luna martie se apropiau de capitala Ungariei. Lupta decisivă se dă pe pusta de la **Muhi**, lîngă Valea Sarioș, unde armata regelui **BELA** al IV-lea este complet nimicită. Dinspre Bistrița spre Sibiu, mai apoi de-a lungul Mureșu-lui, coboară armata mongolă a lui **BOCHETOR**, care înfrîmînd slabe rezistențe, se dedau la jafuri și cruzimi nemaînfrînute pînă atunci.

De groaza lor, populația ca niște fiare hăituite, se înfundă în desîșul codrilor, cît mai departe de drumul presărat cu cadavre, de pîrjolul satelor și de chioțele sălbatice, amestecate cu țipete deznădăjduite ale victimelor. După ce au pustiit Ungaria, au coborît spre sud, în Bosnia, Serbia ajungînd la Ragusa să facă calea întoarsă prin Bulgaria. Hanul suprem **OKTAI** moare și cum pretendentul

(6)
la tronul celui mai mare imperiu mongol este hanul **BATU**, acesta se grăbește să-și retragă trupele spre patria lui asiatică. Pământul a rămas pustiu iar oamenii sălbăticiți și înfometaji trăiau mereu sub coșmarul unei posibile reveniri a hoardelor retrase.

Probabil că de pe urma tătarilor și locuitorii de la noi au avut mult de suferit, totuși într-o oarecare măsură ei au fost favorizați de așezarea lor geografică care le oferea ascunziș prielnic împotriva năvălitorilor vremelnici. Cete de tătari răzlețe vor fi ajuns și pe aici și jefuirile lor vor fi fost destul de dese, însă raportate la perioada cât a durat năvălirea și apoi retragerea lor, se poate afirma că pierderile în vieți omenești să fi fost destul de mici, iar refacerea căminelor distruse nu constituia o problemă, întrucât casele se construiau din lemn pe care îl ofereau pădurile nesfârșite din vremea aceea.

Organizarea vieții satului revenise la formele străvechi cu acceptarea unui **conducător sau jude**, care ajutat de un sfat al bătrânilor, mențineau relații de colaborare și respect reciproc al familiilor existente. Stăpînirea feudală încetase pe un moment și țărani scăpați din strînsoarea orînduirii foștilor stăpîni i-si refăceau treptat gospodăriile, prin creșterea vitelor și lucrarea pămîntului rămas în paragină.

De aceste stări de lucruri, cuvinanii s-au bucurat mai bine de-un secol. În țară însă, lucrurile se desfășoară într-un ritm mai accentuat. Regii Ungariei începînd cu Bela al IV-lea, dorind să organizeze în diferite părți ale țării puternice centre de apărare împotriva altor invazii, iar pe de altă parte să răsplătească serviciile aduse de unii slujitori credincioși, proceda la o nouă împărțire a teritoriilor, între nobili și capii bisericii. De aceste favoruri se bucură și o mulțime de oameni de rînd, soldați sau servitori de la curte, ridicați la treapta de nobil, pentru cine știe ce fapte.

Înobilarea și înproprietărirea se făcea pe bază de diplome regesti, care dădeau drepturi nelimitate asupra vieții și avutului locuitorilor din teritoriile dobîndite, dar cu obligația de a întreține o armată, care la caz de nevoie să fie pusă în slujba regelui.

Prin atribuirea moșiilor imense și a organizării de lupte a acestor teritorii, regele apuca controlul unei bune părți din țară. Nobilii folosesc forțele create, pentru a-și lărgi proprietățile în dauna vecinilor mai slabi, deschizîndu-se prin aceasta, o perioadă lungă de ostilități între nobili, pentru scăparea puterii și a stăpînirii întregului țînt.

Din aceste ciocniri, singurii țărani aveau de pierdut. Armatele devastau și jefuiau, comiteau omoruri și siluri iar noul stăpîn i-și organiza feuda după bunul plac. Țărani au devenit iobagi legați de pămînt, dijmăiți de o puzderie de administratori care nu cunoșteau mila. Aceeași soartă o îndu-ra iobăgia, mai sîrziu cînd luptele se dau între regi și feudali, pentru restabilirea puterii regesti pe întreg cuprinsul țării.

Toate legiuirile sec.al XIV-lea și al XV-lea sînt menite să apere privilegiile nobilimii în dauna iobagilor și să le asigure drepturi asupra

proprietăților primite în momente de dărnicie regală. Odată cu delimitarea teritoriilor stăpînite de nobili, viața cuvinanilor intră într-o nouă fază de transformare economică și socială. Dacă pînă acum existența oamenilor era legată de necesitatea procurării hranei pentru familiile lor, care într-o oarecare măsură puteau fi îndestulate prin cultivarea micilor fișii de pămînturi de pe dealuri, în noua stare de lucruri, aceasta nu mai era posibil. Dealurile nu ofereau cîștiguri rentabile pentru noul stăpîn, cînd la poalele dealurilor se întindea nesfîrșita cîmpie, aducătoare de belșug și bunăstare în viața feudalilor. Prin promisiuni și acordarea unor înlesniri, țărani sînt îndemnați să coboare de pe dealuri întemeindu-și noi gospodării în imediată apropiere a cîmpurilor.

De pe la anul 1420 și pînă la venirea turcilor, cuvinanii părăsesc treptat gospodăriile vechi și întemeiază noua vatră a satului, pe locurile pe care se găsește și astăzi.

04-OCUPAȚIA TURCEASCĂ

Pe la anul 1514 Papa de la Roma vestește o nouă cruciadă împotriva turcilor care ocupa-seră Balcanii. La această cruciadă au fost chemați să participe și țărani, promișîndu-li-se eliberarea din iobăgie, de către comandanții de oști. Fiecarea însă a unui număr de țărani tocmai în timpul muncilor agricole de primăvară, înspăimînta pe nobilii încercînd s-ai oprească. În același timp familiile celor plecați erau batjocorite și schingiuite în așa măsură că vestea a ajuns și în tabăra de la HACOȘ, unde se adunaseră cruciații.

Revoltați de abuzurile nobililor și influențați și de cuvîntările aprinse ale unor conducători, țărani au transformat cruciada într-o răscoală împotriva feudalilor. În fruntea lor, se află secuul „GHEORGHE DOJA” și voievodul român de la „CIUCI”.

După biruința de la CENAD, răsculații cuceresc localitățile : ZĂDĂRENI, ARADUL și ȘIRIA. O parte din ei coboară de-a lungul dealurilor spre COVĂȘINȚ, CUVIN și GHIOROC, asediînd cetatea ȘOIMOȘ și apoi LIPOVA.

Războiul țărănesc s-a generalizat în toată Transilvania care era sub stăpînirea voievodului IOAN ZAPOLVA. Populația sprijină răscoala și în mare parte i se alătură, dar în jurul Timișorii țărani sînt înfrinți și Doja sfîrșește într-un supliciu groaznic pe tronul lui de fier înroșit în foc.

După războiul țărănesc o teroare cumplită s-a dezlănțuit asupra satelor și mii de țărani au căzut victime răzburării feudalilor. Prin hotărîrile dietei, întreaga țărînire a fost supusă la despă-gubiri și obligații împovărătoare, cu iobăgie vesnică fără drept de strămutare în alte locuri.

Și pentru a da tîlc mai mare acestor hotărîri, ele au fost scrise pe

pergament cu sînge de iobag. După răscoală, puterea militară a Ungariei a slăbit, iar turcii sub conducerea sultanului **SOLIMAN cel MARE**, reiau ofensiva în Balcani. Cetatea **BELGRADULUI** întărită și apărată cu vitejie, nu poate rezista

atacurilor înverșunate ale ienicerilor și astfel poarta invaziei s-a deschis spre inima Ungariei.

Dezastrul de la **MOHACI** în anul 1526 a răsturnat toată orînduirea statului feudal maghiar iar în locul ei se înscăunează stăpînirea otomană. Vechea clasă dominantă, proprietarii feudali și oamenii bogați, au fugit din calea năvălitorilor, iar țărani au rămas să slujească o nouă clasă parazitară. Ocupația turcească a însemnat o decădere generală, din cauza nesiguranței vieții, a jafurilor și abuzurilor săvîrșite de cetele prădălnice, precum și de o administrație penală și coruptă.

Toată țara este transformată în „**PAȘALÎCURI**”, iar grosul armatei ajunge la porțile **VIENEI** asediin-do. Pentru o mai bună administrare a teritoriilor ocupate, turcii împart pașalîcuri-le în „**SANGIACURI**” puse sub controlul **MAZÎRILOR**, care aveau misiunea de a încasa și „**HARACIUL**” (birul stabilit pentru fiecare localitate). Cuvinul aparținea sangiacului Lipova care făcea parte din pașalîcul Timișorii cu cîmpia Banatului de la Tisa pînă la Criș.

Cete demonice de turci, cutreerău satele jefuind după pofta inimii, silind și răpind femeile iar pe copii și bărbați îi țirau în robie spre îndepartata Asie. Exodul populației sîrbești, din calea turcilor, face ca o mulțime de familii să se așeze și în Cuvin. Ele au primit adăpost și ocrotire din partea țărănilor de la noi, ajutîndu-le să-și înjghebeze micile lor gospodării. Afinitatea sufletească dar mai ales legăturile de credință cu biserica lor pravoslavnică, în scurt timp îi contopește în marea masă a familiilor cuviniene. Multe din numele lor însă s-au păstrat ca o aducere aminte a acelor vremuri, iar strănepoții lor, au devenit oameni de nădejde în viața satului nostru, cum sînt familiile : **SÎRBU, BRADIN, BRADEAN, DRAGOMIR, DRĂGAN, MARA**.... și alții.

O mulțime de fapte și întîmplări, trecute de acum în legendă, au rămas să fie povestite din tată în fiu în nopțile de iarnă la lumina unui opaiț pe cînd afară se așternea în straturi groase omă-tul.

Îată o întîmplare legată de „**MILOAIA**” dealul care urcă pe Valea Bisericii, auzită de la fostul învățator **DIMITRIE POPOVICIU**

Se spune că pe vremea, cînd cete de turci cutreierău satele și jefuiau, trăiu în Cuvin o familie de sîrbi : **CARA NITRU** cu soția lui **MILA** (Similia). Erau

acum oarini și aveau o iata de o irumuseje rara. A mers veste și poveste aesppe fata sîrbului și de unde da, de unde nu, vestea aceasta a ajuns și la urechea mazîrului din Lipova, care-și avea haremul într-o clădire bine păzită pe valea dintre Barațca și Păuliș. Într-o zi a chemat mazîrul pe comandantul de pază și i-a spus: „Vreau să am pe fata **ghiaurului** în haremul meu”. Acesta luînd cu el o ceată de călăreți înarmați cu pistoale și iatagane, s-au dus să prindă fata. Cine știe cîte zile au pîndit din pădure, pînă cînd i-au dat de urmă, căci nici fata nu se îndepărta de casă și de oamenii mai apropiați. Dar într-o zi, pe la amiază au zărit-o pe prispa casei adunînd fuioarele. Deodată se repeziră ca vulturii asupra ei, o prinseră și o tîrîră pe deal în sus unde aveau ascunși caii.

La țipetele fetei, au sărit cîțiva oameni, dar pocnetele pistoalelor și șuieratul gloanțelor le-au risipit curajul. Singură, săraca Mila alerga pe urmele cetei rugîndu-se și blestemînd, căzînd și iarăși ridicîndu-se, cu brațele întinse după fată. A pierdut năframa, părul i s-a despletit, picioarele sîngerau sfîșiate de pietre și spini dar ea urca, urca cu sufletul la gură gemînd: „Dați-mi fata, dați-mi fata”. Și intradevăr ceata s-a oprit. Ochii ei înlăcrimați scîlpiră într-ua sîmbure de speranță. Le va fi milă de o mamă nenorocită? Uite-i parcă și zîmbesc, îi fac semn să se apropie și în acel moment o limbă de foc fîșni dintr-un pistol, iar tunetul nu-l mai putu desluși.

S-a prăvălit cu fața în jos cu gura plină de sînge, sărutînd parcă dîra lăsată de piciorul fetei, tîrîră spre caii, care o duceau spre un nou destin, de nimeni știut.

Mila, a trăit în amintirea multor generații și cînd chipul ei s-a șters cu trecerea anilor, a ră-mas dealul, să-i ducă numele peste veacuri pînă ce vor fi viețuitori pe aceste meleaguri: „**DEALUL MILOAIEI**”

După ocuparea Ungariei, turcii plănuiau cucerirea întregului țarm Mediteranean, dar deo-camdată le stătea în cale împăratul **LEOPOLD - I** al **AUSTRIEI**, pe care trebuia să-l lovească chiar în inima imperiului său, Viena, și a coborî spre cîmpiile Italiei. De aceea, în vara anului 1683 marele vizir **KARA MUSTAFA**, în fruntea unei armate de 200.000 de oameni, porni la asediul Vienei. Situația asediaților devenise foarte critică. Timp de aproape două luni, populația Vienei a trăit un adevărat calvar. Lipsită de mijloace de apărare, bîntuită de foamete și boli, va ajunge la un pas de dezastru.

În ajutorul asediaților sosește regele Poloniei **ION SOBIETKI** care luînd comanda supreme-mă a trupelor imperiale și polone, într-o mare bătălie de despresurare salvează imperiul habsburgic și odată cu el Europa Apuseană. Turcii bătui, sînt siliți să se retragă, însă abea după bătălia de la **ZENTA** (1697) încep tratative care se termină cu încheierea păcii de la **CARLOVÁT** (1699). Pașelnicul de la **BUDA** a fost desființat, totuși ei mai stăpînesc malul sîng al Mureșului și întreg Banatul.

După izgonirea turcilor, satul Cuvin, începe să se extindă de la poalele dealurilor spre cîm-pie, într-un chip mai ordonat, cu străzi drepte și largi, cu grădini întinse și cu case mai încăpă-toare. Forma caselor nu s-a deosebit prea mult de cele care se mai văd și astăzi, pe ici colo, zidi-te din lemn sau pămînt bătut acoperite cu paie sau trestie și cu ferestre mici de o palmă.

(10)

În general ele aveau două camere despărțite printr-o undă cu vatra și cuptorul de pâine. Bolta cuptorului se prelungește pînă în camera de locuit, lăsînd o parte întinsă spre perete, pentru culcatul de zi și noapte al copiilor, mai ales în timpul iernii. Restul familiei dormea pe paturi im-provizate, acoperite cu pături țesute din lînă.

Mîncările se pregăteau în oale de pămînt, pe vatra întinsă iar pe perețele din fund al tindei, se agățau farfuriile de pămînt cu lingurile de lemn, folosite de

toți ai casei. Fumul din vatră se ridica prin hornul deschis, care era folosit și la afumarea cărnurilor.

Camera de ținut, se folosea numai în ocazii rare. Aici se păstrau hainele de sărbători, pînzeturile și velințele pe care le țeseau din cînepă urzită, sau respectiv din lîna oilor. Animalele de lucru erau adăpostite vara și iarna, sub un șopron acoperit cu paie sau coceni de porumb. Pentru iluminat, se folosea opaițul cu grăsimi și mai rar lumînările cu seu sau ceara albinelor. De altfel odată cu lăsarea serii, se așternea și liniștea în toate cămințele.

05-MONUMENTE ȘI LOCURI

ISTORICE ÎN CUVIN

Spre nord-vest de satul Cuvin, la o depărtare de circa 7km., între fîntina „Cînepiște” și hotarul „Pînadul Nou-Covășinț”, la 200m de laoz, se văd și astăzi dărîmăturile de piatră și cărămidă arsă, în mare parte acoperite cu pămînt, cunoscute de localnici sub denumirea de „CETATE”.

Această cetate, se leagă istoricește de trecutul de luptă al țăranilor noștri de pe la începutul sec. al 18-lea, cînd puterea otomană ajunsă în declin, mai încearcă ultimele zvircoliri de a menține teritoriile ocupate în lungi războaie de dominare politică și economică. Deși turcii au suferit înfrîngerile grele din partea Austriei, ei î-și mai mențin pozițiile cheie în Balcani și chiar dincoace de Dunăre, constituînd o permanentă amenințare pentru imperiul Austriac.

De aceea Împăratul LEOPOLD I prevăzător, își propune să organizeze pe la anii 1715 o graniță militară peste ținutul Tisei și Murcșului în sus, cu scopul de a îngloba și cîteva localități care să fie obligate să dea oameni pentru armata imperială.

De-a lungul acestei granițe s-au construit apoi din loc în loc, **pichete - cetățui**, care aveau menirea să țină sub observație mișcările trupelor turcești și la nevoie să dea alarma. Apărarea cetățuilor revenea localităților din imediata apropiere, a căror oameni în schimbul serviciului prestat sub arme, se bucurau de unele privilegii, între care și scutirea de dări.

(11)

Sigui ca primele locuinașe menționate, liguteaza și satul Cuvin, care dădea între 25-30 de oameni pentru apărarea acestui punct din hotarul nostru, beneficiind de toate înlesnirile acordate prin lege. Se spune că paza acestei cetăți le revenea oamenilor din comuna Sîmbăteni, în fiecare zi de sîmbătă. De aici apoi le-a rămas și numirea satului „Sîmbăteni”.

Războaiele tot mai dese și costisitoare între austrieci și turci, au obligat curtea imperială să nesocotească privilegiile acordate, iar în anul 1735 au impus și localitățile care făceau parte din granița militară, pe lângă jertfa de sînge și la dările cele mai grele. Nesocotirea acestor drepturi, produce mari nemulțumiri în rîndul grănicerilor, care se soldează cu o răscoală sub comanda căpitanului sîrb „PERO SEGHEGINAT” de la Pecica. La această răscoală participă și 27 de

cuvinani. Pero Seghedinat a plătit cu capul îndrăzneala de a se fi împotrivit Împăratului. El a fost prins și judecat la sfărîmarea pe roată, iar corpul ia fost tăiat în patru părți și trimis în patru părți ale țării pentru a înspăimînta și pe ceilalți răsculați.

Cei 27 de cuvinani care au luat parte la răscoală, sînt nevoiți să fugă în Transilvania, pentru a scăpa de răzburarea nobilimii. După alungarea definitivă a turcilor, granița militară se desființează și prin noua organizare statală, localitățile se împart pe județe, circumscripții și districte. Cuvinului aparține districtului Vărnîjia-Minaș, la care sînt înglobate 31 de comune. Postele cetăți părăsite, au căzut în paragină, locuitorii le-au dărîmat și o bună parte din materialul de construcție a fost luat pentru trebuințele gospodăriilor. Și ca un blestem, la numai trei ani de la răscoală, prin 1738-1739 a apărut pe neașteptate holera, întinzîndu-se ca fulgerul peste întreg ținutul. Probabil ea a fost adusă de turci din îndepărtatul Orient, pe lângă celelalte nenorociri.

În Cuvin ea a făcut multe victime, necrușînd nici pe cei tineri, nici pe cei bătrîni. Povesteau cei mai în vîrstă că de multe ori, într-o casă de unde duceau mortul la groapă, la întoarcerea din cimitir, găseau pe al 2-lea sau al 3-lea om întins pe laviță. Moartea se producea într-un timp relativ scurt și nimeni nu mai era sigur că va supraviețui zilei de mîine. Din cauza disperării, ordinea s-a destrămat, oamenii s-au dedat la beții și la tot felul de abuzuri și hoții, care numai cu forța armatei au putut fi stîrpite. Dar holera precum a venit de repede, așa s-a și oprit, iar oamenii și-au văzut din nou de treburile lor, ca să-și poată duce mai departe viața chinuită.

„MĂNĂSTIREA” un alt monument istoric de care se pomenește în Cuvin, este o mănăstire, dar nici cei mai bătrîni n-au știut să indice locul unde era situată și nici în ce scop și de cine a fost construită. Probabil că datează de prin sec. al 15-lea în urma acțiunii de catolicizare pomită de către Papa de la Roma și susținută de regii maghiari pe tot cuprinsul Transilvaniei. Satele erau cîntocierate de emisari catolici, care depuneau mari eforturi pentru readucerea „ereticiiilor ortodocși” în stîna bisericii catolice. Acțiunea de catolicizare era cu

afit mai necesară, cu cât în rîndul popu-lației începuse să prindă rădăcini, învățăturile eretice ale unor reformatori în cele bisericești. Călugării din **Ordinul Franciscan**, primesc îngăduința să-și zidească mici mănăstiri în apropierea punctelor unde-și desfășurau acțiunea și de unde puteau să vegheze la păstrarea purității religiei catolice. Propaganda religioasă, asociată mai tîrziu și cu o sistematică acțiune de colonizare a ele-mentelor catolice în satele românești, avea drept scop, de a strînge în chingă, localitățile de la poalele dealurilor, a le dezbinda pe cale religioasă și a le supune suveranității bisericii dominante.

„**VALUL ROMAN**”. În anul 1966 echipa de arheologi de la Cluj care cercetează „Valea Danciului”, a întreprins săpături și în hotarul dintre Cuvin și Covăsînț, pe locul numit „**Pusta lui Desanu**” și **împrejurimi**. Scopul acestor

săpături a fost de a se stabili dimensiunile și structura „**Valul Roman**”, care trece prin locurile noastre.

Săpăturile au arătat că acest val este alcătuit din 3-4 rînduri de șanturi și reprezintă o linie de fortificații pentru apărarea hotarelor Imperiului Roman, împotriva năvălirii popoarelor migratoare. Ea pare să fi fost construită în sec.al 4-lea sau 5-lea din era noastră. Cu această ocazie s-au găsit urme de ceramică de pe timpul dacilor, pręcum și străchini, oale și olcuțe lucrate cu mîna.

Descoperirile aflate și în alte părți ale Banatului vin să confirme ipoteza că retragerea stăpînirii romane din **DACIA** pe timpul împăratului **AURELIAN** în anul 271 e.n., nu a însemnat abandonarea totală a provinciei de nord de la Dunăre, ci ea se mai menține un timp, cuprinzînd și o parte din Banat, pînă în sec.al VI-lea e.n. în al doilea rînd vestigiile arheologice scoase la iveală în Cuvin, sînt dovezi care conturează existența unei așezări dacice pe aceste locuri în timpul stăpînirii romane.

06-MARILE FEUDE DE LA ÎNCEPUTUL SEC.AL XVIII-LEA

La începutul sec.al XVIII-lea, stăpînirea turcească a fost răsturnată. Ea a durat mai bine de 150 de ani în care țărăimea cunoșcuse cele mai crunte jofuri ale dragătorilor turci. Instaurarea stăpînirii habsburgice însă nu a însemnat eliberarea dină cum sperau masele. Populația românească era supusă unei duble asupriri, cea socială și națională. Pe lîngă numeroasele contribuții în bani și natură, pe lîngă apăsătoarele obligații din timpul războaielor, administrația a mai inventat și „**rabota**” care istovea populația scoasă cu forța la muncă.

Nobilinea renăscută, acaparează numeroase întinderi de pămînt, creîndu-se accle latifundii cu zeci și sute de mii de hectare, ce au înglobat toate satele locuite de țărani iobagi. Cuvîntul aparținea moșiei enorme a Ducelui de **MODENA**, administrată de o pleavă arătată armată de „**fistar-tăii**” sau „**Jegofet**” care se îngrijeau de executarea impozitelor și încasarea dărilor. „**Dormitul de**

pământ" era proprietarul adevărat asupra întregii întinderi de pământ lucrat și nelucrat. El își avea proprietatea sa pe care i-o munceau iobagii, iar aceștia aveau anumite teritorii, numite: „**ucsiuni colonicale**” pe care le muncea pentru sine și ai săi, plătind după ele domnului, dări uzuale.

RINALDO, Ducele de Modena – nepot al Împărătesei **MARIA TEREZIA**, pe timpul Împăratului **CAROL** al VI-lea (1726) pentru serviciile credincioase aduse acestuia, a primit pe lângă o scrisoare de mulțumire regală, o parte din teritoriul Aradului și Cenadului, devenind domn de pământ, al întregului comitat **ZĂRAND** cu 122 de sate și 74 de puste, adică peste 600.000 jugăre de pământ. Aceste moșii în primii ani ai domniei Împărătesei Maria Terezia, le-a pierdut pentru că în războiul de succesiune a trecut de partea Franței,

devenind necredincios față de **CASA de AUSTRIA**. Mai firziu, printr-un articol cuprins în actul încheierii păcii, și-a redobândit drepturile, dar nu le-a mai ținut multă vreme ci le-a predat Curții, printr-un schimb de bunuri afla-toare în **ITALIA**. Aceste terenuri au revenit în parte baronului **IOȘIKA** și familiei lui **EDEL-SPACHER SIGISMUND**, din Ghioroc.

Din registrele anului 1750 găsim însemnate următoarele despre Cuvin : Jude sau primar **BRADIN TOMA** iar jurat **STEPĂNESCU STEPAN**. Cîteva nume, cap de familie, mai frecvente: **BRETEAN IOAN, TRIPA DAVID, ARDELEAN CRĂCIUN, ROMAN NICOLAE, PĂCURAR IOAN, MARTINESCU MIHAL, SÎRB PETRU, CRIȘAN-PASCU, BORONEANT ANDREI, SUCIU IOVAN, VĂLEAN DRAGOMIR, OSTOLA GHEORGHE, PERȚA C-TIN, BRADIN MILOȘ, IOJA ILIE.**

Este interesant să cunoaștem și numărul animalelor : Boi de jug=110. Vaci=68; Viței=42; Cai=29; Ci=372; Capre=85; Porci=79. Pentru măcinat grâu, o moară de vînt, pentru pregătirea vinarsului 5 cazane de fier, o prăvălie de mărunțuri ținea un comerciant grec pe nume : **DIMA COSTE**. După anul 1750, marile latifundii încep să se fărâmițeze între noii domni de pământ, care sînt de o rară sălbăticie în exploatarea iobagului. Iobagii nu mai conțineau cu robotele care ajunseră 3 zile la săptămîină. Chiar și animalele pe care le creșteau, erau considerate proprietatea domnului de pământ. Dijma de porumb nu li se ia toamna țaranilor ci primăvara următoare. Cine nu poate da în natură, plătește 18 creștări de fiecare vită. Zeciuieala după porcei se ia tot primă-vara, după ce omul sărac i-a iemat, iar dacă vor fi pierit, tot omul sărac plătește paguba.

În unii ani trebuia să dea chiar și alune, cîte 2 „**iții**” de familie ; cine nu dădea era obligat să plătească o „**groșită**”. Jeleni care n-aveau pământ ci trăiau din munca brațelor lor, erau obligați la cîte 3 zile robotă pe săptămîină. Conform registrelor din timpul acela, iată ce dări plătea țaranul iobag din Cuvin :

„**Iobagul cu gospodărie proprie plătea cîte 1 florin aur, pe cap de familie. După fiii iobagului trecuți de 16 ani, cîte 25 de cruceri, după frații cu care trăia laolaltă , cîte 50 de cruceri. Se plătea apoi cîte 1 florin aur, după fiecare pereche de boi, sau vaci, după 4 juninci sau 2 cai. Tot 1 florin, se plătea după 10 oi, sau 8 porci.**

Fiecare iobag, trebuia să dea 100 de pînuri anual sub pînțerea de 20 lovitori de bîci, pentru ușa, care se revădea anul următor. Se mai

plătește 1 florin pentru fiecare semănătură de 6 cubule cu grâu, 15 cubule de orz sau ovăz, sau pentru 2 cubule de porumb semănat”.

Mulțimile de taxe se încasau prin executie. Executorului trebuia să i se plătească zilnic câte 7 crăițari, câte un litru de rachiu, o ișie de vin, mîncare și nutreț la cai. Dacă bietul nevoiaș nu putea plăti, îl supunea la tot felul de torturi între care jugul la gît, la mîini și picioare, sfînd așa în arșiță sau ger, ziua întregă. Feluritele sarcini care apăsau asupra iobagilor îi fac pe cîțiva dintre ei să fugă în Banat sau Pusta Ungară, unde iobăgia părea mai blîndă.

Nu este lipsit de interes să cunoaștem și prețul produselor țărănești din timpurile acelea : Cuvinanii frecventau tîrgurile de la Ghioroc, Șiria și Radna mai rar se abăteau pe la Arad, care pe timpul acela era un centru periferic.

Tîrgurile erau fixate în luna martie și septembrie pentru Ghioroc, în luna februarie și august la Șiria, iar în aprilie și octombrie la Radna. Un bou se vindea între 13-16 florini (aur), o vaca 6-8 florini, juninci de 2 ani 4-6 florini, oaia 1 florin, un porc gras îngrășat cu jir 3-4 florini, iar o găină 4-6 creițari. Am amintit mai sus că jelerii erau obligați la o robotă de 3 zile pe săptămînă la moșia domnului de pămînt. Numele „JELER” vine de la cuvîntul unguresc „zseler” ceia ce înseamnă PĂLMAȘ, care nu avea gospodărie proprie și lucra exclusiv pentru domnul de pămînt în schim-bul anumitor produse și a unui bordei, ude-și ducea viața chinuită și amară, el și cu familia lui.

Mai tîrziu domnul de pămînt le-a acordat și o fișie de pămînt arător, care să-l folosească pentru trebuințele lor, semănată adesea cu cînepă afît de necesară îmbrăcămintei.

La începutul sec. al 18-lea, în Cuvin nu erau mai mult de două familii. Creșterea familiilor de jeleri se explica și prin faptul că numărul locuitorilor înmulțindu-se, o parte din ei au rămas fără pămînt și astfel sînt nevoiți să îngrease rîndurile jelerilor. Pămînturile din Jelării, i-și mai păstrează și azi numirea de atunci, ca o rămășiță a vremurilor de argie, trăite de strămoșii Cuvinului.

Cu toate acestea, chiar și în rîndul iobagilor au existat oarecare diferențieri. Unii dintre ei bucurîndu-se de anumite favoruri din partea administrației pot să-și îmbunătățească situația lor materială. Judele este scutit de a plăti dări, de a face robotă și de alte servicii, fiindcă el este executorul ordinelor date de administrația hrăpăreață și de nobilul exploatator.

Nu e de mirare deci, că judele BRADIN TOMA avea 4 boi, 3 vaci, 3 viței, 2 cai, 34 de oi și 9 porci grași. Majoritatea iobagilor însă, peste tot au o situație dezastruoasă îndeosebi în Muntii Apuseni unde pămînturile sărace produc puțin și domniile devin din zi în zi mai nesătioși. Sîmbure-le răscoalei încolțește și cuprinde dintr-o dată toată Țara Moților în anul 1784. Răzmerița lui HORIA, CLOȘCA și CRISAN este pe cale să se întindă și prin comunele din Podgorie. Administrația Comitatului, dă semne de neliniște și încercă zăgăzuirea răscoalei prin mijloace drastice. Falnica cetate de la ȘIRIA, este înfîndată cu zeci de butoaie de praf de pușcă și peste cîteva ceasuri, n-au mai rămas din ea decât zidurile sfîrtecate, care stau și astăzi ca niște brate ridicate spre cer în chin de duritate. Fiecare nobililor de atunci nu se ascunde în cetate, a fost așa de mare, preț

răsculații au dat jertfă o cetate cu un bogat trecut istoric. Iscoadele stăpînirii au cutreierat toate satele pentru a prinde de veste orice mișcare a iobagilor și după anumite versiuni, cîțiva moși au fost prinși prin pădurile dintre Covăsînț și Cuvin și au fost spînzurați chiar în fața bisericii vechi, din satul nostru.

Și totuși în nemărginita disperare la care se ajunsese în vremurile acelea, pe orizontul Europei apar zorile unor evenimente care zguduie din temelie toată

orînduirea feudală. Revoluția Franceză de la 1789 schimbă cursul vieții tuturor popoarelor. Burghezia în ascensiune, acaparînd clasa de mijloc și muncitorimea orașelor, începe să sape mormîntul orînduirii feudale. Cu toată sălbăticia cu care a fost reprimată răscoala lui Horia, chestiunea iobagilor devine o problemă care tinde imperios spre o rezolvare într-un fel sau altul, în viitorul apropiat.

Între anii 1832-1836 în Dieta Maghiară de la „**POJONY**” (**BRATISLAVA**) ca delegați ai Comitatelor, pot pătrunde și cîteva elemente mai liberale, care convinși de necesitatea schimbării orînduirii feudale, militează cu mult curaj „scoaterea țărănimii din iobăgie”.

Într-o rezoluție din anul 1834 care cuprinde 8 puncte cer Dietei următoarele:

1. Obligativitatea suportării impozitelor, să fie extinsă și asupra nobililor și stăpînitorilor de moșii.
2. Să se acorde prin lege permisiunea iobagilor de a se muta liber de pe o moșie pe alta.
3. Posibilitatea de eliberare a iobagilor prin răscumpărarea pămîntului de pe moșia domnului.

În Dieta din 1843-1844 se propune ca : „Întrucît nobilimea nu s-ar învoi niciodată la eliberarea iobagilor fără răscumpărare, statul va trebui să răscumpere aceste pămînturi, în așa fel ca jumătate să plătească statul, iar cealaltă jumătate, iobagul într-un timp mai îndelungat”.

Firește că situația iobagilor din Cuvin, era oarecum mai bună ca și a celor din alte localități. Se știe că după fărîmîțarea latifundiilor mari, o bună parte a pămînturilor din Cuvin trec în administrarea statului. În Cuvin, nu găsim donzi de pămînt de țeapa lui grof **NADAȘDI FORAY** din Ghioroc, sau **EDELSPACHER** care vlăguiau și uluma nădejde de mai bine a'bieților oameni.

Administrația de Stat, părea să fie mai îngăduitoare și cuvinanii reușesc treptat, să-și îmbunătățească condițiile de viață. Numai astfel se și explică faptul că încă la anul 1801 ei au extraordinarul curaj de a se angaja la cheltuielile exorbitante cu ridicarea unei biserici care și astăzi întrece în frumusețe și măreție, bisericile din împrejurimi.

07-REVOLUȚIA DE LA 1848

Furtunoasele evenimente din anul 1848 vin să dărîme toată orînduirea subredă a statelor feudale din Europa: care tronau pe grumajii milioanei de iobagi istovii de mizerie și lovituri. Ca o explozie în lanț, revoluțiile se întind din Franța și Rusia, peste Austria, Italia și Ungaria cuprinzînd și Țările Române.

Dupa cum s-a spus, Austria era „un complot pesant, rezumat din moșteniri și furțișaguri” în „talmeș-balmeș” organizat, în care se învălmășesc zece limbi și zece națiuni.

La 15 martie, ungurii adunați la Budapesta sub conducerea lui „KOSUTH”, prin cele 12 puncte, cer înființarea Statului Național Maghiar, eliberat de sub tutela Austriei și anexarea Transilvaniei, iar tineretul maghiar și secuii din Transilvania, susțin aceste revendicări printr-o petiție la împăratul, insistând îndeosebi asupra anexării Ardealului. Lupta națională a poporului maghiar pentru înlăturarea stăpînirii habsburgice, servește drept pildă și intelectualilor români din Transilvania, pentru afirmarea propriei conștiințe naționale. În proclamația de la Sibiu, ei cer o egală îndreptățire a naționalității române cu celelalte naționalități din Transilvania, ștergerea iobăgiei și ținerea unui Congres Național, în care să se stabilească revendicările social-politice ale românilor.

Nobilimea maghiară care-și aveau latifundiile în Transilvania, în fața pericolului de ridicare a maselor țărănești care în cea mai mare parte erau românești, și-au dat seama că singurul mijloc de a-și menține bunurile și vechile privilegii nu poate fi decât, prin unirea ARDEALULUI la Regatul Ungar și nesocotirea doléanțelor poporului român, căci : „Ștergerea iobăgiei și emanciparea națiunilor valabe, sînt premature și păgubitoare pentru Țara Ungurească”.

Pe de altă parte, iobagul român vedea în feudații maghiari nu numai pe asupritorii și jecmănitorii de veacuri, ci și pe „străinul” care vorbea o altă limbă, care-și bătea joc de religia lui și-și amintea prin sudălmă și bătăi, „că-și era valah puturos, - fără drepturi în această țară”!

Lozincă „Uniune sau Moarte” încredințată peste tot, într-o hobe de sovism bolnav, a elementelor naționaliste maghiare, însemna cea mai desgrănită încălcare a dreptului istoric și a voinței poporului român. În fața evenimentelor de o gravitate excepțională, s-a hotărît ținerea Adunării Naționale de la BLAJ. Cu toată opreliștea ordonată de guvernatorul Transilvaniei, groful TELEKI prin bătăi schingiuniri și ridicare de spînzurători prin comune, adunarea a avut loc în ziua de 15 mai 1848 la care au participat 40.000 de români, cu AVRAM IANCU, în fruntea celor 10.000 de moți.

Voritorii au arătat răspicat: „Ne-am adunat frați români, ca să dăm de știre celorlalte naționalități din țară, care au domnit pînă astăzi peste noi pe nearept, că ȘERBII mai mult ne vor să fie și nu vom mai suferi noi cei mai numeroși și cei mai veci locuitori ai țării, ca să se facă vre-o lege în această țară, fără vrea noastră”.

Revendicările românilor cuprinse în 16 puncte au fost trimise cu petiție la Viena și Dietei din Cluj, dar dieta votează anexarea „desconsiderînd întreg poporul român cît și hotărîrile Marii Adunări Naționale de la BLAJ. De acum încep cele mai sîngeroase represii împotriva mișcării revoluției române și împotriva „rebelilor valachi” care nu vor alipirea la patria Ungară, culminînd cu masacrul de la MIIȘI.” Cîterurile conducătoare ale revoluției maghiare vedeau un pericol deosebit pentru țara lor, emanciparea poporului român, care

ce fatal a dus la izbucnirea luptelor între unguri și români. Mișcarea

revoluționară din Arad grupată în jurul clerului și susținută cu mult curaj de profesorii Preparandiei, se face simțită chiar în a doua jumătate a lunii martie 1848, când printr-o circulară redactată de președintele comunității bisericești **ION ARCOȘI** și secretarul comitetului **VICENȚIU BABEȘ**, indica drepturile sociale și politice ale românilor din : Crișana, Banat și Maramureș. Ele s-au precizat în Congresul de la Timișoara și mai apoi în hotărârile de la Blaj.

Dar Aradul nu oferea un teren propice pentru acțiunile revoluționarilor români. Prin poziția lui strategică, el era locul unde se concentrau trupe, care se dirijau spre diferitele cîmpuri de bătăie și aici se instalaseră pe lângă comandamente și servicii militare, o seamă de reprezentanți ai autorităților civile, care vegheau cu strășnicie la orice manifestare a românilor. În fața teroarei dezlănțuite și a amenințărilor la adresa conducătorilor mișcării revoluționare din Arad, episcopul **GHERASIM RAȚIU** î-și mută reședința la Cuvin, cu o parte din **CONSISTORIU**, și astfel Cuvinul devine Centrul de Acțiune Revoluționară, a românilor din Crișana.

În alegerea satului Cuvin, revoluționarii au avut în vedere următoarele:

-Satul Cuvin prin omogenitatea sa prezenta un mic bastion, fiind în exclusivitate locuit de români.

-Avea o biserică pompoasă, care putea să împacă veleitățile religioase ale episcopului Gherasim Rațiu și să înlăture întrucîtva bănuiele oficianților maghiari, despre adevăratele motive ale plecării din Arad.

-Prin așezarea sa geografică, satul Cuvin oferea destule căi de retragere spre locuri mai sigure în caz de nevoie, iar populația devedea o conștiință națională demnă de relevat, care putea da sprijin și apărare dacă situația ar fi cerut-o.

De altfel ei fac dovada dîrzeniei, cînd se împotrivesc legilor votate de Dieta Maghiară în septembrie 1848 pentru recrutările în localitățile române și a rechizitelor excesive pentru armata ungurească. Pentru înăbușirea revoluției, Austria cere ajutorul Rusiei țariste. Armata revoluționară a unghurilor, condusă de generalul „**BELEM**” este înfrîntă la Sighișoara, iar restul ei se retrage de-a lungul Mureșului pentru o nouă regroupare, dar între timp armata austriacă distruge armata revoluționară din Cîmpia Ungară și astfel sînt nevoiți a depune armele, la ȘERLA.

Guvernul Austriei introduce sistemul de guvernămînt absolutist cu numirea unui guvernator în Transilvania. Consiliul Național Român întrunit la Sibiu redactează un memoria Vienci prin care cere împăratului următoarele:

1. Unirea tuturor românilor din Imperiul Austriac într-o singură națiune de sine stătătoare , sub sceptrul Austriei.
2. Administrația Națională și biserica, să fie de sine stătătoare .
3. Convocarea Congresului Național Român, care va alege un „șef național” înțarit de împărat și un „sfat național” care să se numească „**SUNAT ROMÂN**”.
4. Introdugerea limbii române în toate domeniile privitoare la români.

5. Reprezentarea națiunii române în DIETA de la VIENA.

6. Admiterea unui organ al națiunii române, care să-i reprezinte interesele pe lângă guvernul din Viena.

7. La titlurile Împăratului să se adauge și acela de „**DUCE al ROMÂNILOR**”.

Împăratul făgăduiește, dar nu îndeplinește nimic. Prin toamna anului 1849 pleacă o nouă delegație la Viena care să stăruie pentru dorințele exprimate de români, la care participă și Avram Iancu. Cererile românilor sînt de natură să îngrijoreze cercurile reacționare imperialiste. **Camarila** de la Curtea Imperială este înclinată mai lesne spre o înțelegere cu aristocrația maghiară decît cu delegații români care prin cererile lor fluturau ideea creării unei **DACO-ROMÂNII** nu numai în Transilvania ci pe ambele versante ale munților Carpați. Avram Iancu rămîne la Viena toată iarna, unde se întâlnește și cu generalul **MAGHERU** unul dintre conducătorii de frunte ai mișcării revoluționare din Muntenia.

Șederea lui în capitala Austriei, incomodează oficialitățile austriece, sătule de insistențele nesăbuite ale delegaților români, și l-ar dori plecat cît mai repede. La începutul lunii aprilie 1850 se răspîndește deodată știrea că Avram Iancu sosesc la Cuvin. Întreg satul este în fierbere. Poporul vrea să-i facă o primire entuziastă cu toate avertismentele drastice date de oficialități. Pe ascuns se organizează „**Bandierii**” (cete de călăreți cu steaguri, gardă de onoare și cîntăreți care să-i intoneze marșul). Țăranii din Cuvin, zilnic scrutează drumurile în înfrîmarea „**Craifului Munților**”, a că-rui figură legendară le înflăcăra mințile, dar Iancu n-a venit.

Care să fi fost planurile lui, legate de venirea la Cuvin? Voia să cunoască și părerile conducătorilor români din Crișana și Banat, pentru o nouă acțiune preconizată de capi revoluției din Muntenia și Moldova aflați în refugiu? Nimeni nu le știa!... Cert este că știrea aceasta a alarmat Administrația Județului Arad și prin măsurile care le-au luat, aveau să preîntîmpine orice surprize.

Comisarul guvernului Cezaro-Crăiesc a județului Arad, trimite prin primpretorul **HOFF-BANER LAIOȘ**, instrucțiuni cu privire la măsurile de luat, în eventualitatea unor manifestări. Redăm mai jos, în traducere, o parte din ele:

Comisarul Guvernului Cezaro-Crăiesc al județului ARAD.

CĂTRE:

Primpretorul județului Arad, Hoffbaner Laios.

Cuvin, 14

aprilie 1850.

Pe baza ordinului domnului Comisar Principal Teritorial nr. 2268 din 12.04.a.c. în legătură cu sosirea lui AVRAM IANCU în județ, vă las ca sarcină: În cazul cînd intrați-văr Avram Iancu or apare în județ, să veniți cu grabă la CUVIN și în tot cazul să nu părăsiți localitatea azi și mîine. Pe cel sosit să-l supravegheați cu băgare de seamă, să notați numele ucelora care ar

(7)

mai sosi sau l-ar vizita. La fel atenția să vă fie îndreptată și asupra faptelor ce s-ar întâmpla acolo unde ei s-ar statornici.

Ve-ți urmări dacă ei țin ședințele secrete sau libere, în care ei se consfătuiesc. Dacă se adună acolo mult popor, dacă țin la aceste ședințe cuvântări, în general să luați măsuri pentru a cunoaște tot ce se întâmplă.

Dacă veți găsi că se adună popor mult și ar veni popor și din alte localități vecine și îndepărtate, să-i urmăriți în mod deosebit, dar în afară de aceasta, în timpul cât ve-ți sta aici, organizați curieri călare și mă ve-ți încunoștința din două în două ore, despre cele ce se întâmplă. Până ve-ți primi de la mine dispoziții în legătură cu regruparea, să vă deplasați la fața locului și să faceți apel în modul cel mai prietenos, ca să se răspîndească la vetrele lor, spunându-le că astfel de întruniri sînt interzise de lege, în situația actuală.

Mă ve-ți încunoștința de îndată, cum a primit poporul dispoziția dată și despre tot ce ve-ți observa. Înainte ca ei să se întrunească, mergeți la AVRAM IANCU și spuneți-i că de nu pune capăt acestor întruniri, pe baza ordinelor în vigoare date de către Comisarul Militar al Teritoriului, răspunderea va cădea asupra lui. De asemenea să-i aduceți la cunoștință cu această ocazie, că adunarea programată ar putea avea urmări asupra persoanei lui.

CUVIN la 14 aprilie

1850.

În fața acestor provocări, episcopul GHERASIM RAȚIU timorat, evită să intre în conflict cu Administrația de Stat și cu conducerea Consiliului Național din Sibiu, care încearcă să obțină drepturile românilor prin bunăvoința împăratului, iar pe de altă parte probabil, Avram Iancu sfătuit de trimișii cancelariilor Cezaro-Crăiești, renunță la planurile sale.

Totuși în ziua de 30 mai 1850 sosește la Cuvin, generalul MAGHERU însoțit de ATA-NASIE SANDOR, profesor la Preparandia din Arad, POPOVICI GHE. și POPOVICI ION. Întîlnindu-se cu episcopul RAȚIU, ei au avut convorbiri timp de două zile, discuții despre care nu s-a mai scris nimic.

08-DUALISMUL AUSTRO-UNGAR

Slăbită de luptele interne revoluționare și a războiului nefast cu PRUSIA, o singură soluție îi mai rămîne Austriei, pentru pacificarea și menținerea imperiului multinațional ; o înțelegere cu ungurii printr-o formă de stat dualistă, sacrificînd celelalte naționalități. Pentru a le scoate ochii, au întocmit fairmoasa **Lege a naționalităților**, care a rămas literă și nu s-a aplicat niciodată. Ardealul a fost încorporat la Ungaria.

Dualismul de la 1866 a însemnat o înfrîngere politică a românilor din Transilvania și perioada anilor 1866-1914 se caracterizează prin lupta acerbă dusă de români împotriva politicii de dez-naționalizare inițiată de pătura reacționară a oligarhiei maghiare.

Pentru a slăbi elementul românesc care este într-o majoritate covârșitoare în ARDEAL, guvernele maghiare au întocmit **Legea electorală**, prin care au redus numărul cercurilor electorale cu populația exclusiv românească, la numai 17.

Deci 3 și 1/2 milioane de români puteau obține cel mult 17 mandate de deputați, pe cînd sașii care erau 200.000 de locuitori aveau 14 cercuri electorale conținînd pe 14 mandate parlamentare.

Toată legea electorală, avea la bază „**CENSUL**” material. Dreptul de vot se obținea pentru țărani la vîrsta de 30 de ani, cu condiția de a cunoaște scrisul, cititul și să poșede avere. (CENSUL = era 12 jugăre de pămînt)!

Cum românii n-aveau decît un număr redus de intelectuali, iar printre țărani, puțini bogați și puțini cu știință de carte din cauza lipsei de școli, se înțelege că nu puteau da decît un număr foarte mic de alegători. Pe drept cuvînt Karl Marx, scria următoarele: Transilvania

este declarată țară maghiară. Limba maghiară este singura admisă în municipalități și în comitetele districtelor însărcinate cu alegerea deputaților. Dreptul electoral este bazat pe „**CENS**” iar cei ce au avere sînt ungurii.

Cercul electoral de care aparținea Cuvinul era la Radna. Cu 2 - 3 luni înainte de alegeri, candidații cu susținătorii lor, cutreierau satele în vederea propagandei electorale. Pentru coruperea votanților se ofereau

„**ALDAMAȘURI**” care constau din băuturi sau papricașuri (mîncăruri) pe săturate, iar la urtă, țigări de foi cu banderolă aurită. Unora care se lăsau mai greu, li se ofereau chiar 5-10 zloți pentru vot. Cum candidații români erau săraci, nu puteau oferi nimic. Se apela la conștiința fiecărui alegător și spre lauda cuvinarilor puțini au fost acei ce s-au lăsat ademeniți.

În alegerile din 1905 cuvinarii în căruțe se îndreptau spre Radna, ca la o nuntă. Flori de toate culorile împodobeau pălăriile dar și frînele cailor înspumați. Pe piept aveau cusută frunza verde de stejar, semnul candidaților români în alegeri. Însuflețiți de cîntecele care răsuna prin satele prin care treceau ei, scandau numele candidaților români chiuind de voie bună, dar în fața comunei Radna un cordon de jandarmi călări i-a oprit de la votare pe motiv că fac agitație. Cuvinarii nu s-au opus, au întors căruțele spre Păuliș, lasîndu-le în grija însoțitorilor care n-aveau drept de vot, iar ei împrăștiindu-se au urcat dealurile cu vii și au pătruns în Radna pe drumuri de ei știute, votînd cu toți pe candidatul român cu „**vetul pe față**”.

Erau în Cuvin familii care își cuceriseră un renume în ceea ce privește incoruptibilitatea și dîrzenia bărbaților în apărarea drepturilor naționale ca familiile : Bradin, Vancu, Suci, Ostoia, Sirbu și alții. Pentru cuvinari a constituit o mîndrie și faptul că în 1892 din delegația celor 500 de memorandiști care au fost aleși să prezinte împăratului **FRANCISC IOSIF** la Viena doleanțele românilor din Transilvania, au făcut parte și doi cuvinari : **SUCIU GHEORGHE (PELEA)** și

VANCU MITRU

După restabilirea constituției și pînă la 1900, comuna Cuvin se bucură de avantajele unor legi intrate în vigoare : -Se face comasarea pămînturilor

-Se delimitează hotarul comunei

-Se răscumpără dreptul de proprietate a pămînturilor și

pășunatul urbarial

Din însemnările găsite, iată și un fapt de mare importanță și de senzație, pe timpurile acelea: Constituirea liniei ferate „Arad – Radna”. În ziua de 10 noiembrie 1867 primul tren a făcut proba de călătorie. Dis de dimineață au venit o mulțime de bărbați femei și copii, din Cuvin și din comunele învecinate, să vadă trecînd „CARUL DE FOC” pe la Ghioroc și întradevăr a fost o priveliște minunată de care s-a vorbit multă vreme.

În anul 1890 cuvinanii construiesc edificiul nou al primăriei, legat de locuința notarului, care este o construcție mai veche, de pe la anul 1850.

Anul 1900 se încheie avînd în fruntea comunei următoarea antistie comunală :

Avram Șerb- jude comunal ; Nicolae Vărșindan- jude de lege; Gavrilă Ioja- tutore orfanal ; Avram Perța- perceptor; Nica Monda, Nica Șiclovan și Petre Bradin- jurați co-munali. Notarul comunei era Isaia Montia, iar numărul locuitorilor 1930 de suflete.

09-VITICULTURA

Cultura viței de vie a fost cunoscută de către oameni din timpuri memorabile. Despre ea se pomenesc scrierile din antichitate și chiar legendele biblice. După unele versiuni, Imperatorul Ro-man propus acum mai bine de 2000 de ani, aducîndu-și legiunile în PANONIA, în lipsă de altă ocupație, le-a întrebuințat la săditul viței de vie, de unde s-ar fi răspîndit și în Ardeal. Însăși cărțile de istorie ne spun că în DACIA viticultura a fost ocupația de predilecție a locuitorilor și că regele BUREBISTA dăduse chiar ordin să fie în parte distruse. Cért este că dealurile Podgoriei Aradului prin poziția lor geografică și compoziția solului, s-au pretat la cultura viței de vie, îndată ce o bună parte din păduri au fost defrișate de localnici. Dealurile care se întind de la Valea Danciului spre Coyăsînt sînt bogate în potasiu și se datoresc erupțiilor vulcanice. Straturile suprapuse prin sedi-mentare sau formate din conglomerate, cu multă ardezie, puteau da vinuri de bună calitate, puțin acidulate, care erau consumate cu multă plăcere.

Clima temperată a acestor locuri, cu primăveri timpurii, ferite de brume fîrzii, îi asigura viei, o perioadă lungă de dezvoltare iar strugurii pot acumula un procent de zahăr ridicat datorită toam-nelor lungi și călduroase.

Din culegerea datelor meteorologice, spicuiim cîteva cifre care ne stau la îndemîna. Media anuală a precipitațiilor în regiunea noastră variază între 600-700 htl, din care în lunile aprilie pînă în septembrie este de 300-355 htl.

Temperatura medie pe un an nu coboară mai jos de 11-10 gra-de C iar însolația (adică timpul de strălucire a soarelui) ajunge la 1950-2000 ore anual.

În mod obișnuit primul îngheț se produce pe la începutul lunii noiembrie iar ultimul, în zilele dinții ale lui aprilie. Toate acestea dovedesc că și în raza comunei noastre au fost condiții optime pentru înflorirea acestei ramuri de producție chiar din vremuri mai îndepărtate. Istoricii maghiari susțin că aici au fost primele plantații de vii și că satul nostru în trecut era cunoscut sub denumirea de: „Satul cu Vii”, de unde mai târziu și-a luat-o pe cea de astăzi : „Satul CUVIN”.

Chiar și în anul 1743 când se face conscrierea ocupațiilor locuitorilor, găsim în CUVIN 53 de cultivatori de vii pe o întindere de 112 „sepe” în raport cu Covăsintul care are 57 de cultivatori dar numai 96 „sepe”.

În timpul stăpînirii turcești vechile promontorii au fost părăginite : parte din cauza dispariției marilor proprietari, parte din cauză că religia mahomedană interzicea turcilor consumarea băuturi-lor alcoolice și pătrunși de acest sentiment religios, căutau toate ocaziile de a opri răspîndirea lor. Dintre dealurile cu vii, numai promontoarele din Mocrea și Boroș-Ineu, vestite prin vinurile roșii (vino-rubella) le-au menținut, datorită și faptului că acestea erau în proprietatea domnilor Transil-vaniei care fiind sub protecția turcească se bucurau nestîngerii de proprietățile lor.

În afară de acestea, se mai amintește și de vile din Miniș, Păuliș și Ghioroc, care datorită producției, gustului și buchetului, se vindeau cu preț mare, aducînd venituri însemnate administrației otomane. Firește că aici se pot înțelege și promotoriile din CUVIN și Covăsint. În toată regiunea se cultivă vița indigenă cu soiurile : mustoasă, rujită, albuț sau albuțui zaharos și altele. Vița indigenă era puțin pretențioasă și nu necesita lucrări speciale. Înmulțirea se făcea prin plantări directe, fără să mai aibă nevoie de stropiri.

Pe la începutul secolului al 16-lea, s-a adus din Albania, **cadarca** (scutari-scadar). De atunci datează fabricarea vinurilor roșii și negre. Cu răspîndirea diferitelor soiuri din Europa apu-seană, îndeosebi din Franța, s-a dus și „filoxera” pe la anii 1854 la ei. Invazia în ținuturile noastre s-a produs între anii 1878-1880 distrugînd toate vile. După cîțiva ani, marele proprietar de vii **HALMAI** din CUVIN, care studiasse în Franța, aduce pentru replantarea viei sale, diferite soiuri cu portatocului de viță americană. Tot atunci, contele **NUDAȘDI** din Ghioroc, înființează prima pepinieră de viță altoită, la casa lui **KOOP** din Ghioroc.

Treptat vile se refac pe întreg cuprinsul dealurilor, datorită și sprijinului dat de „SCOALA DE VINTELERI” din Miniș, proaspăt înființată, iar frumusețea noilor vii, încîntă privirile tuturor. Odată cu vița americană se răspîndesc și bolile: „pernaspora și oidiumul”. De acum cultura viței de vie e supusă nu numai capriciilor vremii, ci și unor boli care pot compromite în întregime producția. Vinurile noastre cu aciditate de 3-7% erau mult căutate îndeosebi pe piețele din Viena, Praga și Lemberg.

În timpul culesului, zeci de neguțatori colindau satele din Podgorie și achiziționau mustul pe care apoi îl transportau pe calea ferată în cisterne speciale, la locurile de depozitare. În general prețul mustului era cam de 5 florini și 50 crețari scaulul (50 de litri). Viile de pe deal, proprietatea privată a locuitorilor din comunele din Podgorie, se autoadministrau pe bază de statut sub denumirea de „**COMUNĂ PROMONTORIALĂ**”.

Forul suprem al **comunci promontoriale**, îl constituia „**adunarea generală**” formată din toți proprietarii de vie cu număr de vot variabil în funcție de suprafața viei pe care o posedau. Adunarea generală, își alegea **comitetul de conducere** format din 5-7 persoane, cu un președinte, vicepreședinte, casier precum și primarul promotorial. Tot adunarea generală, vota bugetul pe exercițiu în curs și aproba gestiunea la fiecare sfârșit de an.

Încasările se făceau în baza „**aruncului**”, proporțional după întinderea viei și din aceste sume se plăteau paznicii, se reparau podețele, fântînile și toate căile și drumurile de acces, pe raza comunei promontoriale.

Deoarece numărul voturilor în mîna unui proprietar era mai mic, sau mai mare, după cum era și suprafața viei, se înțelege lesne, că aproape toate hotărârile importante se luau după dorința marilor proprietari care prin asociere, dădeau un număr mai mare de voturi decît toți micii proprietari la un loc. Iată și câteva însemnări de cronicari anonimi, scrise prin foile de calendar sau cărți bisericești:

-În anul 1866 mai 24 noaptea, a fost un ger năpraznic, că au căzut frunzele de pe pomi, totuși au fost struguri de pomină.

-În anul 1867 strugurii au fost mai frumoși jos la cîmpie decît pe deal. Recolta a fost extraordinară.

-În anul 1868 mai 8, a fost o grindină așa de mare, că a distrus jumătate din recoltă.

-În anul 1869 aprilie 8, spre miez-noapte și răsărit, s-a văzut noaptea, **aurora boreală**, iar în aprilie 28 dimineața la ora 6 s-a abătut un vînt rece că toată bolta cerească a fost ca un fum și soarele părea că-i lună. În luna august din 16 pînă în 23, a căzut ploaie necontenit ziua și noaptea. Au putrezit rău strugurii, iar vinul a fost acru.

-În anul 1870, a fost un an ploios, vinul a fost puțin și rău.

-În anul 1927 iulie 2 după amiază, s-a abătut asupra noastră un uragan ce nu s-a mai văzut. Cerul s-a întunecat complet din cauza norilor negri și groși. Vîntul a smuls pomii și a descoperit case iar grindina a fost cît ouăle de porumbel și de găină. N-a mai rămas nici un geam la casă. Țiglele de pe acoperiș au fost sparte și era un zgomot de parcă mii și mii de mitraliere trăgeau deodată. Oamenii și copiii înspăimîntați plîngeau și se rugau în genunchi la ceruri. Cînd furtuna s-a potolit, afară parcă era toamnă. Pomii nu mai aveau frunze iar în grădini legumele nu s-au mai văzut că erau îngropate în pămînt, de piatra care a căzut. De pe holde nu s-a mai putut aduna ni-mic iar viile pe deal, au rămas cu parii goi.

10-NUMIRI DE LOCURI ÎN HOTARUL ȘI DEALURILE CUVINULUI

Locuri pe hotar: JELERII, CALEA LATĂ, OGOARE, DESEANU, RÎTU CU RĂCHITA, ȚELINI, ROTOGOL, PUSTA CEANGĂILOR, RĂDNUȚA, CRISTURI, RUGĂ, CÎNEPIȘTI, ROMÂNAȚI, GOMILĂ, LA SALBĂ.

Locuri pe dealuri: VALEA BISERICII, VALEA DANCIULUI, VALEA LUI MARIT, IZVORUL MOȚULUI, MILOAIA, BORDUL, LA CHEI, GROAPA SISULUI, GROAPA CHESII, IZVORUL SEMEDRENILOR, FÎNTÎNA DABULUI, FÎNTÎNA ȘTIUBEI, FÎNTÎNA BARABAȘ, FÎNTÎNA ȘISULUI.

11-CONSTRUIREA LINIEI FERATE ELECTRICE ARAD - PODGORIA

Prin anul 1904 Calea Ferată Maghiară, a concesionat unui consorțiu german din Berlin, construirea unei linii ferate secundare de-a lungul drumului județean care să lege Aradul de toate comunele din Podgorie.

Din punct de vedere economic, prezenta avantaje enorme pentru populația de la poalele dealurilor, care putea să-și valorifice produsele pe piața Aradului, iar orașenilor li se asigura o abundență de alimente și fructe, din regiunea cea mai mănoasă a județului. Totuși acest fapt a provocat vii proteste din partea țăranilor, care vedeau un pericol pentru copiii, animalele și orătăniile expuse în orice moment accidentelor, de un tren ce traversa mijlocul comunei.

Agitațiile erau întrefinute și de cărașii ce-și vedeau amenințate veniturile ce le încasau din transportul băuturilor pînă la depozitele din Arad. Încosebi, Ghioroc, Cuvin și Măderat, nu voiau nici în ruptul capului să-și dea consimțămîntul cu privire la construirea acestei linii.

La un moment dat, se plănuia ca linia să traverseze de la Sîmbăteni direct spre Păuliș ocolind Ghiorocul, iar traseul spre Pîncota să treacă pe la marginea comunei Cuvin, ceea ce ar fi ne-cesitat o despăgubire prealabilă a terenurilor proprietatea comunei.

Guvernul considerînd drumul județean ieșit de sub jurisdicția administrației comunale, își dă avizul pentru planul inițial și astfel traseul se înfăptuiește așa cum se vede astăzi, exceptînd Măde-ratul, care a rămas izolat, spre regretele de mai tîrziu ale locuitorilor săi.

Cînd linia a fost terminată s-a pus în circulație un tren cu motoare de combustie internă, a căror tracțiune s-a dovedit inutilizabilă. Locurile în pantă nu puteau fi urcate și de multe ori călătoria, erau nevoiți să coboare ajutînd la trecerea lor. Ca urmare, linia a fost preluată de o societate anonimă pe acțiuni de la Budapesta, care transformă traseul în linie electrică, comandînd motoare electrice de la fabrica „GANZ” din Austria, cu tipuri de vagoane care se văd și azi.

Ghiorocul și Cuvinul, se constituie și ele ca acționare cu cîte 50.000 de coroane, urmînd să beneficieze și de 2 bilete gratuite pe timp nelimitat. Atunci s-a săpat pentru prima dată, **baia de nisip** din fața gării de la Ghioroc (balastiera) din care s-a scos materialul necesar fabricării stîlpilor de beton, pentru susținerea cablurilor electrice de înaltă tensiune, alimentate cu energie electrică de uzina din Arad.

Pentru transformarea curentului alternativ în curent continuu la tensiunea de 15.000 de volți cu care funcționa linia, a fost necesar să se construiască stația de redresare de la Ghioroc, avînd și o sală de acumulare din elemente galvanice, care în cazuri excepționale puteau alimenta în-treaga rețea, timp de 48 de ore.

Datorită acestei linii, satele de aici au ajuns la o situație înfloritoare nemai-întîlnită, iar bine-facerile ei, se răsfrîng astăzi și asupra unor zeci și sute de elevi și muncitori, care pot să se deplaseze la ARAD, PÎNCOTA sau LIPOVA, la școli sau fabrici, în condiții agreabile.

12-SATUL CUVIN ÎN PREAJMA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

După revoluția din 1848, pe orizontul vieții țărănești, au mijit zorile unor împliniri pentru care un lung șir de generații au trebuit să plătească cu sînge și sudoare. Comasarea pămînturilor și delimitarea satului Cuvin, aduce țărănimii ceva pămînt, dar divizarea în parcele tot mai mici a proprietăților celor cu familii numeroase, face să se contureze pregnant o pătură săracă a țărănimii, care va fi nevoită să lucreze cu ziua pe la alții, pentru a-și asigura existența. Alții printr-un concurs fericit de împrejurări au devenit posesorii unor mai mari întinderi de pămînt, pe care căutau să-și exploateze cu mîină de lucru străină.

Treptat pînă la începerea primului război mondial s-au cristalizat raporturile între modul de producție și forțele de producție prin apariția celor trei pături țărănești: săracii, mijlocașii și chiabu-rii. Ca proprietari mai mari de pămînt și vie, rămîn totuși familiile: DESEANU, HALMAI, SZAT-MARI, DRESCHMIDT și alții.

Mai tîrziu suprafața arabilă din pusta lui Deseanu se parcelează și este cumpărată de țărani, iar o bună parte din vie își schimbă proprietarii. Prin delimitarea hotarului, comunei Cuvin, i se atribuie o suprafață destul de redusă

dacă avem în vedere numărul populației, dar oficialitățile vor să satisfacă pretențiile coloniștilor din Pănadul Nou care raportat la numărul de familii, beneficiază de o suprafață arabilă mai mare, în detrimentul Cuvinului și Covăsînțului.

Alegerile comunale din 1904, aduc în fruntea comunei ca primar pe **STOIU SÎRB**, figură proeminentă a țărănimii noastre, care timp de 24 de ani a gospodărit comuna Cuvin cu mare simț de răspundere, restabilind ordinea în toate instituțiile anexe ale Primăriei.

S-au regularizat cursul văilor, s-a construit podul de fier și beton, peste valea satului și s-a purces la o mai bună sistematizare a satului prin străzi largi și drepte.

S-au răscumpărat și s-au reglementat drepturile de pădure și pășunat ale urbanaliștilor, s-a cerut și s-a obținut pădurea comună, la care erau îndreptățiți țărani cu mai puțină avere.

Învățămîntul luase un avînt deosebit prin deschiderea postului al 3-lea cu alegerea unei în-vățătoare.

La recensămîntul din 1910 Cuvinul avea 438 de case cu 612 familii și număra 2.150 de locuitori.

13-PRIMUL RĂZBOI MONDIAL 1914

Vara anului 1914 a venit să tulbure perioada lungă de pace, de care s-au bucurat popoarele din Europa. De cîtăva vreme vești nesigure ciroulau din gură în gură, cum că puterile centrale își întăresc alianțele și uzinele de armament fabrică tunuri cu nemiluita. Parăzi militare și zăngănit de arme, se făceau tot mai des auzite. În aer plutea ceva obsedant și înfricoșător ca în preajma izbucnirii unei furtuni îngrozitoare.

În nesiguranța asta care împietrea inimile, veni vestea năpraznică de la **SARAJEVO**, că prințul moștenitor al Austro-Ungariei și soția lui, au fost omorîți, pe cînd inspectau manevrele militare din Bosnia și Herțegovina.

Vestea mobilizării generale, a venit la Cuvin într-o duminică la ieșirea oamenilor din biserică. În toate colțurile de stradă bătaia tobei aduna bărbați, femei și copii ca să le spună că țara-i în război și că în termen de 3 zile, fiecare să plece la unitatea unde a fost repartizat.

Pleacă din Cuvin toată floarea tinerimii spre regimentele de la orașe, care îi echipa în grabă și-i trimitea spre fronturile din Serbia și Rusia, ca să sîngereze și să moară pentru o cauză care nu era a lor.

Au rămas acasă femeile, copiii și bătrînii ca să îndure greutățile războiului și abuzurile unei administrații ostile, a tot ce-i românesc.

Oficialitățile de stat, numiseră în fiecare comună cu populație românească, notari maghiari, cu puteri depline avînd sprijinul nelimitat al jandarmilor cu pene de cocôs la pălării. În Cuvin a fost numit notarul Szondi Emil.

La 2-3 luni de la începerea războiului, au și sosit vești despre primii morți și răniți din Cu-vin. De la o mulțime nu s-a mai primit nici o știre, fiind dați la regiment ca dispăruți. Jandarmii în frunte cu Szondi, cutreierau satul și scotoceau toate ungherele căutînd dezertorii, sau făcînd re-chiziții pentru armată.

Raționalizarea alimentelor de primă necesitate, s-a produs nu numai la orașe ci și la sate. Zahărul, petrolul, făina, tutunul, talpa, opincile și multe altele, erau depozitate la Primărie în custo-dia exclusivă a notarului, iar la distribuirea lor, se comiteau cele mai abjecte abuzuri. Ajutoarele văduvelor și orfanilor, se plăteau cu întârzieri și multe șicane. La toate acestea se mai adăuga șovi-nismul care voia să stingă în fașă, orice manifestare românească, mai ales după anul 1916 cînd intrase în război și România. Se impunea locuitorilor vorbirea în limba maghiară, cînd necazurile îi mînau la Primărie, iar în învățămînt, se încerca înființarea unui post de Școală de Stat cu limba de predare maghiară, pentru copiii din Cuvin.

Onoare conducătorilor bisericii din acea vreme, că aceste încercări au eșuat. Cu toată oprimarea la care a fost supusă populația din Cuvin, conștiința națională s-a menținut neștirbită în speranța zilelor mai bune care trebuiau să vină.

În 1918 fronturile din Italia și Serbia s-au prăbușit și izbucnește revoluția. Soldații întorși de pe front, sînt hotărîți să răzbune umilințele îndurate de familiile lor, dar notarul Szondi, de mult dăduse bir cu fugiții și poporul s-a mulțumit să-și împartă bunurile ce su mai răinas în depozitul secătuit al Primăriei.

În acest război, Cuvinul a pierdut 89 de oameni și a avut de două ori atîta răniți. A fost o jertfă grea și dureroasă. Zilelor de jale, le-a urmat apoi bucuria împlinirii năzuințelor de veacuri, ale unirii taturor românilor, într-o singură țară.

Se ptegătea Marea Adunare a Românilor la ALBA-IULIA, pentru ziua de 1 decembrie 1918. Ca în toate satele și în Cuvin s-a înființat Garda Națională, dintre soldații întorși de pe front, pentru apărarea vieții și păstrarea ordinii, odată cu Comitetul Național care trebuia să tri-mită delegați la Alba-Iulia.

În Cuvin, Garda Națională este pusă sub comanda tînărului ofițer, proaspăt întors de pe front, SÎNGEORZAN ȘOFRON, avînd ca locșitor pe sublocotenentul CONSTANTIN PU-TICIU. Ca delegați pentru Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, au fost aleși : DIMITRIE ILISIU - învățător și STOICU SÎRB - primar.

Intrarea armatei române în Cuvin, a produs o bucurie și un entuziasm de nedescris. În fața bisericii, s-a încins o horă la care a luat parte tot satul.

14-URMĂRIILE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Primii ani după războiul mondial, au descătușat toate energiile lente ale populației, dornică să-și construiască o viață în libertate, în care să nu mai fie asupriți și asupritori. Tot trecutul de înfrângeri și umilințe a fost uitat. O mână prietenească au întins cuvinanii și locuitorilor maghiari din Ghioroc.

Nici un gest nici o amenințare, nici o faptă răzbunătoare. Era dovada celor mai frumoase însușiri ale sufletului Cuvinan, pe care l-au cultivat secole de-a rîndul. Guvernul Român în anul 1922, a promulgat **Legea Împroprietăririi Agrare**, așteptată de aștepta generații de țărani, care se voiau stăpîni pe pămîntul ce-l lucrau.

Se dădea pămînt țăranilor săraci și foști luptători pe front, în numele unei dreptăți sociale, pentru a scăpa de grijile vieții trudnice și apăsătoare. S-au format comisii de împroprietărire, s-au întocmit liste cu numele a peste 100 de îndreptățiți, dar cînd să se treacă la distribuire, s-a constatat că moșia Cuvinului era destul de săracă.

Nu se găsea măcar un singur mare proprietar care să fie expropriat. Se găseau în schimb cîteva zeci de hectare de pămînt rezervă în „**Rîtul Ghiorocului**” și o parte din pășunea Cuvinului, pămînt de proastă calitate. Pămînt pușin, pămînt sărac, care nu putea satisface decît o parte din cei îndreptățiți. Ceilalți urmau să capete loturi în comuna Uviniș. Împroprietăriții nu dispuneau de animalele necesare și nici de unelte de muncă, ce le-ar fi dat posibilitatea să lucreze singuri loturile primite, iar cei care le aveau la Uviniș, trebuiau să aleagă alternativa de a se coloniza, sau a da pămîntul cu dijma.

Pînă la urmă, marea majoritate a țăranilor împroprietăriți și-au vîndut loturile cu sume derizorii. Astăzi în Cuvin, o parte din Rîtul Ghiorocului este acaparat de **ELIZA LANGA**, la prețul de 4.000-5.000 de lei pe jugăr.

Legea împroprietăririi în Cuvin nu și-a atins scopul și sărăcimea a rămas și mai departe în situația de a lucra cu ziua pe pămînturile altora. După război, în viața politică a satului, se produc mari schimbări. Acordarea dreptului de vot pentru toți bărbații de la vîrsta de 21 de ani, indiferent de starea materială, angrenează noi forțe în lupta pentru susținerea candidaturilor, în Parlamentul țării noastre.

Datorită propagandei deșănțate, dusă de reprezentanții partidelor care luau ființă peste noapte, s-a stricat echilibrul drept al cumințeniei și al judecării clare, de care au dat dovadă cuvinații în toate timpurile. Seduși de elemente irresponsible, bună parte din ei s-au bălăcit în noroiul luptelor meschine și pîine de patimă, dar despre toate acestea vom relata mai tîrziu.

Printre anii 1920-1927, majoritatea cuvinașilor militau pentru **Partidul Național Țărănesc**, care păstra oarecum aureola unui trecut de glorioase lupte, pentru drepturile poporului român. De aceea, în alegerile din 1928 cînd victoria adusese la putere acest partid, lumea entuziasmată nu-și mai stăpînea bucuria, dar criza economică ce începuse să-și arate colții pe toate piețele mondiale, paralizează și viața economică a României.

Ieșită dintr-un război distrugător, cu pierderi incalculabile în economie, cu o industrie înapoiată, țara tributară străinătății, se zbătea ca în lanț, sleindu-și puterile. Guvernării bat la toate ușile bancherilor străini, pentru împrumuturi oferite în condiții oneroase, ca să poată redresa mo-neda națională bolnavă de moarte.

15-CONVERSIUNEA

După 4 ani de la măcel, zdruncinați de ororile războiului, țărani s-au reîntors la vetrele lor și și-au revăzut holdele. În fundătura tranșelor, sub focul armelor ucigătoare i-o fi cuprins adesea nostalgia câmpurilor liniștite, din sătucul lor și simțeau parcă mirosul pământului reavăn, cu brazda răsturnată de fierul plugului. Iată că o dragoste nețărnută s-a aprins în pieptul lor, pentru pământ și anume : „**de a avea cât mai mult pământ**”.

Primii ani de bunăstare aparentă, i-a îndemnat pe cuvinani, să-și investească totul în pământ și în vie. Când banii nu ajungeau, făceau apel la banca din Ghioroc sau la banca Victoria din Arad, care dădeau împrumuturi cu dobânzi din ce în ce mai mari.

Unii simțeau deja povara datoriilor de dezechilibrați ce-i nimicește și mai sperau într-o red-resare de pe urma recoltelor bogate, care se întrezăreau pe câmp. Supra producția produselor agricole a făcut să scadă cererile pe piață și să scadă vertiginos și prețurile. Ca să fie dezastrul și mai mare, în anul 1927, respectiv în 2 iulie, se produce o calamitate care a pus virf la toate. Grindina a distrus totul.

Statul se zbătea într-o criză financiară nemăpomenită și nu știa cum să-și mai plătească funcționarii. S-au aplicat „**curbe de sacrificații**” pe salarii, muncitorii erau concediați din fabrici, șomajul s-a întins ca o pecingine, iar învățătorii nu primiseră salariul de 6 luni. În haosul acesta guvernării recurg la măsuri desperate, născocind fel de fel de impozite și taxe : Impozite pe clădiri pe pământuri, impozit global, imbre de toate felurile : pe acte, pe pâne, pe toate cumpărăturile din magazine. În Cuvin apar zilnic numeroși agenți fiscali, care storceau și ultimul leu din punga țara-nului. Cărute încărcate cu perini, pături și alte obiecte de uz casnic, luau drumul Primăriei pentru impozite neplătite, pe când oamenii hărtuși stăteau escunși cu ușile zăvorâte.

Băncile și-au încetat plățile, fiind datornici să-și plătească capitalurile, care adăugate la do-bânzile neplătite, se urcau la sume covârșitoare.

25% din țărani săraci și mijlocași, erau în situația de a li se vinde avutul la licitații, care se anunțau prin baterea tobei.

Guvernul Național Țărănesc, este nevoit să se retragă, urmînd guvernul profesorului IOR-GA, care încearcă ultima măsură de a ieși din impas : „**Legea conversiunii**”:

Prin această lege, datoriile au fost reduse și plata lor se eșalonează pe o perioadă de 3 ani. Creditorul a dispărut iar viața economică se reface cu greu și cu grele sacrificii.

În anul 1928, odată cu venirea la putere a guvernului Național Țărănesc, se face o nouă arondare a localităților din județ. Prin noua organizare administrativă, Cuvinul devine sat și este alipit de Ghioroc, formînd o singură comună, avîndu-l ca primar pe **BRADIN MITRU** din Cuvin. Alipirea satului Cuvin la Ghioroc, nu a fost pe plăcui cuvinanilor care își vedeau satul lor, ca pe o remorcă de vehiculat pentru alte interese. Orgolioși din fire, cu starea materială mai pros-peră decît a celor din Ghioroc, nu înțelegeau să facă sacrificii bănești pentru comuna de centru, săracă în instituțiile de cultură. De aceea în alegerile din 1933 ei condiționează votarea candidaților liberali, de revenirea Cuvinului la situația de dinainte de 1928. Dezlipirea Cuvinului de Ghioroc s-a produs în anul 1934, spre marea bucurie a cuvinanilor care aleg ca primar pe **DEAC NICA**.

La recensămîntul din 1930, situația populației se prezenta astfel: Numărul familiilor 595 iar numărul locuitorilor 1922. De remarcat că numărul populației este în descreștere, față de anul 1910 cînd numărul era de 2150, aceasta datorîndu-se pierderilor avute în timpul războiului și a li-mitării nașterilor care deveniseră „la modă”.

Anul 1928 se mai înscrie în viața Cuvinului, prin introducerea iluminatului electric. La înce-put el a fost introdus pe strada principală și abea mai tirziu s-a întins și pe străzile laterale. Socie-tatea Electrica Ghioroc-Pîncesta, a pus în vînzare acții, în valoare de 500 de lei, iar locuitorilor care solicitau introducerea curentului electric, li se cerea semnarea cîtorva din acestea. Pentru flu-minatul public, Primăria este nevoită să semneze acții în valoare de 50.000 de lei. Electrificarea totală s-a încheiat în anul 1966.

Și acum să revenim la viața politică a satului Cuvin, în perioada dintre cele două războaie.

16-MIȘCAREA LEGIONARĂ

Între anii 1935-1939, regimurile fasciste din Italia și Germania, își trăiau epoca de aur și exereitau o influență fascinantă asupra multor conducători de state din Europa. Puțin era numărul acelorora care-și dădeau seama că acțiunile acestora însemnau preluđuul unei noi conflagrații monđi-ale cu cele mai dezastruoase și erîncene urmări.

România prinsă în vîrtejul luptelor politice de partid și a dictaturii regale, slăbită de con-junctura evenimentelor ce se precipitau pe arena internațională, opune o slabă rezistență mișcări-lor extremiste de dreapta, îndeosebi mișcării legionare care se erija în „exponenta sacră”, sonatei lozinci: „De a face o țară, ca soarele sfînt de pe cer”.

Febra legionarismului a cuprins comuna Cuvin în vara anului 1933, când un grup de legio-nari din „**ECHIPA MORȚII**” poposește la noi, sub comanda lui STELESCU. La îndemnul câtorva studenți ce-și aveau aici rude apropiate. Ea s-a extins la început printre familiile înstărite și apoi rînd pe rînd, a atras o bună parte din populație. În locul cuminenței de care dăduseră dova-dă cuvinanii, în decursul atîtor ani de existență, s-a cuibărit dihania. Fețe schimonosite de ură, cu priviri grave, voiau să pară reprezentanții unor arhangheli, chemați să răzbune nu se știe ce și nici pentru ce. În biserică, locul șubelor albe, a fost luat de cămașa verde cu diagonală, iar ceaslovul duios, a fost schimbat cu „**LISTA NEAGRĂ**”. Marșuri, cîntece și manifestații de stradă cu amenințări se succedau în nebunia care prevestea un deznodămînt tragic.

Alegerile din 1940 aduc ca primar pe **BRADIN PETRU** secondat de Consiliul Legionar. Prima măsură a fost evacuarea grădinițelor de copii, din sala mică a căminului cultural, care mai apoi, a fost sfințită cu mare fast, ca sediul mișcării legionare.

Rebeliunea nerecușită din ianuarie 1941 a destrămat rîndurile legionarilor din Cuvin. Firește că despre pregătirea rebeliunii, a fost anunțată și organizația din Cuvin, care trebuia să adune în grabă orice armă de foc și să se alăture gloatei din Arad, postată între Prefectură și păduricea ora-șului. Un grup de cuvinani încă în aceeași noapte ocupaseră Primăria Ghioroc și telefoanele, dezarmînd și postul de jandarmi. Se prevedea un masacru de pomină în rîndurile celor vizați pe lis-tele negre, dacă rebeliunea ar fi avut sorti de izbîndă.

Și totuși în fața marilor răspunderi, entuziasmul pentru revoluție s-a răcit ca prin farmec. Din tranvaiul electric Arad-Podgoria, care ducea circa 30-40 de legionari din Cuvin, decizi să par-ticipe la revoluție, rînd pe rînd și la fiecare haltă, dispăreau grupuri de cîte 2-3 persoane, făcînd cale întoarsă spre Cuvin, peste holdele acoperite de zăpadă. N-a mai ajuns nimeni la Arad, căci în mintea fiecăruia a străfulgerat atunci presimțirea că zilele ce vor urma, păstrează poporului român taina înfricoșată a unui dezastru iminent. Și vara anului 1941 a venit ca să confirme acest adevăr.

17-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. 1941-1945

La numai 20 de ani de la sfîrșitul primului război mondial, omenirea trebuia să îndure groză-via unui nou măcel care a durat 5 ani. Tot ce mintea omenească a putut să născocască, a fost întrebuintat pentru distrugere. Nu s-au cruțat viețile omenești, nici orașe cu zeci și mii de clădiri, nici monumente și opere de artă, nimic ce geniul uman a creat în decursul veacurilor. Ca un bies-tem apocaliptic, zeul războiului vroia să prefacă totul în praf și cenușă.

În această orchestrație infernală a fost atras și poporul român. La porunca lui **HITLER**, mareșalului **ION ANTONESCU**, i-a fost ordonat să-și trimită

diviziile spre nesfârșitele întinderi ale Rusiei, să moară, pentru gloria lui efemeră.

După lunga tragedie a poporului român, forțele militare au trecut la insurecția armată de la 23 august 1944 și au decretat ieșirea României din războiul împotriva Uniunii Sovietice. Vestea armistițiului din noaptea de 23 august, este întâmpinată și de cuvinani cu o bucurie aparent frenetică. Oamenii au ieșit în stradă cîntînd, biserica s-a deschis și s-au tras clopotele ca să anunțe lumii, că întregul coșmar al suferințelor s-a sfîrșit.

Dar era dat Cuvinului să mai pătimească și să guste din plin, caracterul sălbatic al războiului ce se apropia acum de plaiurile noastre. În timp ce trupele române întorceau armele împotriva nemților și dădeau bătălii pentru cucerirea Bucureștiului, dinspre granița de vest a țării noastre, soseau știri îngrijorătoare. În ziua de 6 septembrie 1944, nemții concentrează mari unități de infanterie motorizată, sprijinite de tancuri și tunuri cu scopul de a pătrunde în Podișul Transilvaniei, pentru a lovi din flanc și spate, trupele române.

La această acțiune iau parte și unități masive din armatele hortiste. Planul de atac se desfășura pe trei direcții :

La sud în Banat, în direcția Timișoara, înaintau trupele germane, iar la nord spre Valea Crișului și la centru spre Defileul Mureșului, trebuiau să atace unitățile maghiare. Respingînd trupele grănicerilor români, armatele hortiste în câteva zile, ocupă Aradul.

În tot acest timp, pe drumurile care duc la Păuliș spre Radna, se scurgea un fluviu nesfârșit de oameni refugiați din Curtici, Arad și satele amenințate. Șiruri lungi de căruțe încărcate cu lucruri luate în pripă se îndreptau spre Valea Mureșului, iar în urma lor, bărbați și femei cu copii în brate sau de mîna, urmăreau cu ochii plîși, zarea nestîrșită a drumurilor de pribegie.

După ocuparea Aradului, trupele cotorpitoare se năpustiseră fulgerator asupra Defileului Mureșului, care constituia frontul principal, cu includerea comunelor : Cuvin, Ghioroc, Miniș și Păuliș. De la începutul și pînă la terminarea acestei bătălii, hortiștii aruncă în luptă 7 regimente de infanterie, 2 batalioane independente și cîteva unități de tancuri.

Pentru apărarea zonei mai sus amintite, se constituie „DETAȘAMENTUL DE LA PĂULIȘ” format din elevii școlii de subofițeri din Radna, cu 2 batalioane, 1 pluton din regimentul 9 infanterie, 1 pluton infanterie din regimentul 38 artilerie și divizionul 61 artilerie grea (2 baterii de 122 mm. cu 8 piese). Mai tîrziu i se atașează și 1 batalion de infanterie din regimentul 96 infanterie.

18-LUPTELE DE LA : PĂULIȘ, GHIOROC ȘI CUVIN - 13. SEPT.1944

Era o toamnă frumoasă și caldă, strugurii intraseră în pîrgă iar pe holde se cocca porumbul în știuleți mari, aurii. De pe vîrfurile caselor, din turnul bisericii și

de pe dealuri, oamenii priveau la-nurile de porumb, dar nu cu bucuria recoltelor îmbelșugate ci cu frica ce se răspîndea din norii de praf ridicați în depărtare, de tancurile și mașinile care se apropiau, de satele pitite la poalele dealurilor.

Inamicul se instalase pe o bază de plecare la atac, pe liziera satului Sîmbăteni și în dimineața aceea de 14 septembrie au răbufnit pentru prima dată urletele tunurilor, aducînd spaima și moartea. Au fost momente de panică, oamenii cu carele încărcate, trase de boii zoriți, urcau pe dealul Miloaia, spre pădurile Cladovei, iar de acolo peste Mureș mai departe, Dumnezeu știe spre ce necunoscut.

Cîțiva care nu se înduraseră să-și părăsească avutul, au rămas în satul pustiu și tăcut, așteptînd clipa să fie martorii celei mai mărețe epopeie ce aveau s-o înscrie în istoria luptelor noastre de eliberare „**elevii Școlii de Subofițeri din Radna**”, care trebuiau să apere acest pămînt și să lupte împotriva unor forțe inegale (și ca număr și ca dotare cu armament.)

Detășamentul **PĂULIȘ**, cu forțe reduse, este nevoit să apere un front larg de 8 Km, care se întindea la stînga pînă la Mureș iar la dreapta spre nord de Cuvin, pînă la Valea Danciului pe alini-amentul canalului anti-tanc, care le oferea un stăvilă împotriva invaziei.

În comuna Ghioroc și Cuvin, a acționat batalionul I de elevi, cu 2 companii în linia întâi și un pluton rezervă, la posturile dealurilor cu vîi.

Inamicul a început acțiunile sale chiar în dimineața zilei de 14 septembrie 1944, dirijînd efortul principal, spre direcția Sîmbăteni-Păuliș, direct pe gura defileului:

Infanteria sprijinită de numeroasele tancuri, se izbește de rezistența dîră a trupelor noastre de-a lungul canalului, unde înoleștarea devine din ce în ce mai puternică. La podul de trecere spre Păuliș, luptele sînt de o violență îngrozitoare. Multe din tancurile inamice sînt incendiate și scoase din luptă. Atacurile și contra-atacurile se succed vertiginos pînă spre seară, cu pierderi grele pe-rușdusman, care este nevoit să se retragă pe o nouă poziție de atac, la Sîmbăteni.

În ziua de 15 septembrie, inamicul atacă din nou, pe 3 direcții:

SÎMBĂTENI - PĂULIȘ

PĂULIȘ - MINIȘ

CUVIN - GHIOROC

În sectorul Cuvin, atacul pornește la orele 5:45 dimineața, 3 batalioane de infanterie și 20 de tancuri. Compania a 2 a comandată de căpitan **TEODOR CARACAS** se afla pe o poziție nord-vest de satul Cuvin de-a lungul canalului. După lupte vehemente, tancurile au trecut canalul pe la nord de Cuvin, unde oamenii au lăsat loc de trecere spre pămînturi.

În urma tancurilor, trupele fasciste au reușit să pătrundă în sat, ameninșînd flancul drept al elevilor din Compania I a. Apărarea este silită să-și retragă flancul drept ca-un arc, ocupînd grupurile de case, pînă la poalele dealurilor cu vîi.

Situația devine îngrijorătoare, prin faptul că fasciștii puteau urca dealurile cu vii, înaintînd spre înălțimi și căzînd în spatele apărătorilor de la Păuliș.

În fața acestui pericol, comandantul Armatei I, a aprobat ca un batalion din Regimentul 96 infanterie, să fie pus la dispoziția Detașamentului de la Păuliș.

Chiar în aceeași zi spre seară, Batalionul I din Regimentul 96 infanterie, se instalează pe înălțimea cu vîrf „**BORDU**” avînd misiunea să apere coama împădurită a dealurilor pe direcția nord-sud. În Cuvin și Ghioroc luptele au continuat pînă la orele 17, cînd Batalionul I de elevi s-a retras spre Miniș, ocupînd o nouă poziție pe liziera de nord a satului Miniș, călare pe drumul ce duce spre Covășînt.

În seara de 15 septembrie, frontul era stabilit astfel:

-Batalionul II de elevi, mențineau poziția de la Păuliș de-a lungul canalului, **fără gînd de re-tragere**, pînă în dreptul satului Miniș.

-Batalionul I, se afla de la Miniș spre nord cu aripa dreaptă către înălțimi, făcînd legătura cu Batalionul 96 de infanterie, instalat pe Bord.

Încă în zorii zilei de 16 septembrie, fasciștii pornesc atacul din Cuvin și urcă pantele cu vii, lovind poziția Batalionului 96 infanterie. Soldații noștri rezistă eroic, dar pe la ora 9, un regiment de infanterie inamic, se apropie prin pădurea de la Covășînt, către vîrfurile **Măgura** și vîrfurile **Bordu**.

După lupte grele care au durat toată ziua, soldații se retrag și se regrupează la gura văii Cladova. Dimineața de 17 septembrie începe printr-o puternică canonadă de artilerie. Era o zi de du-minică. Fasciștii au pornit la atac din toate direcțiile. În fața Păulișului parcă s-a dezlănțuit urgia ia-dului, dar elevii școlii de subofițeri, nu cedează o palmă de pămînt măcar.

Inamicul are pierderi mari, rînd pe rînd tancurile sînt oprite și distruse în fața canalului, pe-te care nu pot trece. Coloana care atacă pe coama împădurită a dealurilor dinspre Ghioroc, este oprită și ea din cauza pierderilor.

Pe la amiază se capătă informația, că primele unități sovietice au trecut prin Milova, îndrep-tîndu-se spre Radna. Această știre stîrnește un val de entuziasm în rîndul apărătorilor care luptă cu și mai mare încredere.

Prăfuiți, soldații ruși coboară din căruțe, adunîndu-se în grabă, pe Valea Cladovei la nord. Noaptea mai sosiseră cîteva unități sovietice cu tancuri, ocupînd poziții în vederea contra-atacului din ziua următoare.

În 18 septembrie ora 5 dimineața, după o scurtă pregătire de artilerie se porni contra-atacul, pentru despresurarea batalioanelor de elevi, care erau deja înclestate de inamic. Din față înaintau tancurile rusești, care trăgeau din mers, începînd ofensiva încă din sectorul Miniș. Fasciștii au în-trat în panică. Dinspre Ghioroc și Cladova, au pornit elevii și soldații din Batalionul Regimentului 96 infanterie, ocupînd vîrfurile **Bordu** și revărsîndu-se spre Cuvin într-un iureș nestăvilit. Peste tot, dușmanul este nevoit să se retragă în mare grabă și dezordine, lăsînd pe teren o mulțime de arma-ment și muniții.

Luptele de la PĂULIȘ, MINIȘ și CUVIN s-au încheiat în ziua de 19 septembrie 1944. Elevii Școlii de Subofițeri din RADNA, deși cu pierderi grele, au înscris o pagină de glorie în istoria neamului nostru, iar pentru noi o amintire nepieritoare, stăvilind prin jertfa lor de sânge, apărarea acestor locuri, scumpe nouă : **Cu eroism și sânge rece,**

Dușmanilor de prima dată

Le-au spus : „PE-AICEA NU SE

TRECE”

Duelurile de artilerie au dărâmat case, au aprins acareturi și au curmat firul vieții mai multor persoane din Cuvin. Au murit atunci : BRADIN ACHIM, BRETEAN GHEORGHE și OSTOIA MARIA. După venirea trupelor inamice în Cuvin, oamenii și femeile cu copii rămași în sat, au fost adunați și înghesuți în pivnița din clădirea lui SZATMARY, apoi încolonați au fost duși peste câmp în direcția Pănadul-Nou (Horia de azi). Coloana ajunsă în dreptul canalului, a fost izbită de proiectile de artilerie trase de pe deal, omorînd pe loc, soția și cei doi copii a lui SECHEȘAN iar SUCIU NICA (Glișa) cu picioarele sfărâmate a murit după grele suferințe. Tot atunci, inamicul în retragere, a tirat după el și pe locuitorul ȘTEAU, omorîndu-l mai târziu.

19-CONSTRUIREA CANALULUI MATCĂ

În partea vestică a satului, cînd mai aproape cînd mai îndepărtat de noi, își ondălează malurile canalul matcă, legați la un capăt de râul Mureș și cu celălalt de râul Criș. Săparea lui era prevăzută în planurile Marelui Stat Major al armatei. Înainte de război, odată cu construirea liniilor de fortificație de la nord, pentru apărarea defileurilor Mureșului și Crișului împotriva unor eventuale invazii.

Prin 1933-1934 s-au trasat liniile, după care au început executarea lucrărilor. Ele însă au progresat încet și abia prin 1939 și-a dezvăluit contururile. După detronarea regelui CAROL al II-lea și decretarea României ca **stat legionar** de către generalul ION ANTONESCU, evreii au fost privați de drepturile cetățenești, scoși din toate funcțiile publice și șterși din controalele armatei. Nici un evreu nu mai putea să îmbrace haina militară. De asemenea ei trebuiau ca să fie eliminați complet din mediul rural, dar nu numai atât. Conform teoriei rasiale lansată de HITLER și conștienței sale, evreii urmau să fie adunați în lagăre de concentrare și exterminați prin gazare sau arși în cuptoare, așa cum s-a procedat în Germania și toate țările ocupate de hitleriști.

Asemenea acte odioase au stîrnit proteste violente în rîndul maselor populare din România, iar Antonescu sub presiunea opiniei publice, a ezitat să mai dea curs cererilor repetate ale hitleriștilor, de a expedia convoaiele de evrei, spre cetățile morții. Bărbații evrei între 18-50 de ani au fost folosiți în taberele

de muncă pînă la sfîrșitul războiului. Tabăra de muncă de la Cuvin, unde erau circa 300-400 de evrei, a fost folosită pentru terminarea canalului matcă.

Deși nu s-a lucrat cu unelte mecanice, solul de la o adîncime de 2m fiind nisip, nu a solici-tat munci de epuizare, iar evreii puteau fi oarecum mulțumiți, scăpînd prin aceasta de cîmpurile de luptă, de grozăviile și ororile lagărelor de exterminare.

Existența canalului, s-a dovedit a fi foarte utilă în evenimentele de la 13-20 septembrie 1944, cînd armatele horticiste, forțau pătrunderea în Păuliș, Miniș și Cuvin pentru străpungerea defileului Mureșului. După război, canalul s-a mai adîncit și taluzat iar apele Mureșului și Crișului scurgîndu-se pe aici, contribuie la irigarea a mii de hectare de pămînt.

20-VIAȚA CULTURALĂ DIN SATUL CUVIN

Încă din timpurile cele mai îndepărtate, viața culturală a satului era concentrată în canoanele prescrise de biserică, pentru propovăduirea și păstrarea credinței, într-o lume dincolo de moarte. Zilele lungi cu muncă istovitoare pe pămîntul stăpînilor, sufletul trudalnic de țaran, le răsculpăra în fața icoanelor cu sfinți duoși și blînzi, prin cîntări și rugăciuni. Iobagul nu știa decît să lucreze, să cînte și să se roage.

Nobilimea sprijinea cu căldură această năzuință a mulțimii și susținea oă stăpînirea de la Dumnezeu este dată și că nimeni nu trebuie să se împotrivescă acestei rîndiciei afit de bine sta-bilită. Mințile oamenilor trebuiau să rămînă întunecate: știința de carte, această „armă periculoasă” în mîna iobagului, nu trebuia să fie cunoscută de niște nevoiași. Și totuși, în satele pierdute prin război și coclauri, începe să mijiească încet dar sigur, o viață culturală primitivă. Horole la care se aduna tot satul, sînt primele școli, care răspîndesc comorile neaprețite ale sufletului omenesc.

Strigăturile din timpul jocului, revărsau sentimentele de obadă, iar cîntecele de dor și jale, renășteau revolte cu dorințe nestăpînite pentru o schimbare în felul de viață, pe care erau obligați să o îndure. Clăcile și șezătorile cu povești, înflăcărau mințile tinerilor și cînd simțeau că nu mai pot, mîinile lor bătătorite de sapă, apucau furci și topoare, înecînd în sînge oprimarea tiranilor.

A fost de ajuns, ca în sat să apară un singur om cu știință de carte, pentru cu în jurul lui să se edune cîțiva tineri, dornici să pătrundă tainele scrisului și cititului. Cîntăreții de strană și diecii pot fi socotiți ca primii învățatori ai satului, care răspîndesc scrisul în rîndul țărănilor. Școli ade-vărate cu învățatori permanenți, apar însă tîrziu de tot, cînd dorința de carte a țărănilor se împle-tește cu legiferarea adusă de stăpînire pentru înfîințarea școlilor sătești.

Oprimarea națională a românilor din Transilvania, face ca satul uzurpator să nu jertfească nici un ban pentru școlile românești și lasă întreținerea lor, precum și retribuția învățătorilor în seama bisericii, care la rîndul ei trebuie să

facă apel la punga sărăcită a țăranului. Datorită acestui fapt, școlile românești apar târziu și sporadic, menținându-se prin jertfele lor.

În Cuvin prima școală confesională, despre care avem dovezi sigure, a existat și a funcționat din anul 1840, cu învățătorul **DIMITRIE MAGDU**, care după 8 ani a plecat, lăsând în urma sa pe **ILIE ARSICIU**, dar și acesta după 2 ani, a fost înlocuit de **NICOLAE MOȘUȚIU**.

Clădirea școlii de lângă biserică, datează din timpul acela și a fost ridicată din contribuția bănească a cuvinarilor. Pe vremea aceea, școala părea impozantă și constituia o mândrie indiscu-tabilă pentru orice cuvinan. Sala de învățămînt era încăpătoare și luminoasă iar școala dispunea și de o locuință foarte confortabilă pentru învățător.

De altfel, Cuvinul pe timpul acela, se bucura de un prestigiu foarte mare, datorită spiritului de sacrificiu manifestat cu ocazia clădirii bisericii pompoase, unica pe toată întinderea Podgoriei.

Numărul copiilor care frecventează școala între 1850-1860 este de 60. În anul 1860 se alege ca învățător **VICENȚIU IOANOVICI**, care îndeplinește și funcția de diacon, dar după 5 ani pleacă pentru a fi hirotonit ca preot în altă comună și în anul 1865, găsim ca învățător pe **UROS ACHIMAS**. Acesta funcționează 10 ani în Cuvin și s-a bucurat de un bun prestigiu în fața cuvinanilor. În anul 1875, este ales **ALEXIU VESALION**, iar numărul copiilor de școală este într-o continuă creștere. Acest fapt, ridică problema întințării postului al doilea de învățător.

Încă din anul 1875, se cumpără clădirea care astăzi este casa parohială și se amenajează o sală de clasă și locuință pentru învățător. În postul al 2-lea, s-a ales învățătorul **SOFTA BRĂDEANU**, căruia îi revine sarcina, ca pe lângă școala de carte, să se mai ocupe și de îndeletnicirile practice ale fecior, în ceea ce privește lucrul de mână și gospodăria.

De la anul 1878 pînă la 1883, în postul 1 funcționează **CORNEL MOȘIU** și odată cu el în postul de învățătoare, **ECATERINA SOCIU**. După 5 ani, Cornel Moșiu este ales ca preot în altă localitate, dar se îmbolnăvește repede de tuberculoză pulmonară, care îi grăbește moartea.

Fiind în rudenie cu familia preotului Moșiu din Cuvin, este adus aici și înnoimîntat în curtea bisericii. De la 1883 și pînă în 1893, s-au perindat pentru scurte perioade de timp 4 învățători :

NICOLAE ȘTEFU, a funcționat 8 ani, **DIMITRIE BENCHICI** 5 ani, **ION ROMAN** 2 ani și **ION ILICA** 4 ani.

Dintre aceștia merită să relevăm pe Nicolae Ștefu care a trăit mulți ani în amintirea cuvinarilor. A fost un muzician valoros, bun compozitor și un apreciat dirijor de cor. El a înființat pentru prima dată corul mixt din Cuvin, care ajunsese în scurt timp mîndria Podgoriei. Cîntecele acestui cor au mîngîiat ani de-a rîndul nu numai mîmile cuvinarilor, ci și a tuturor locuitorilor din comuncie învecinate, pe unde era chemat adesea să concerteze.

Înzestrat și cu un oarecare talent al scrisului, Ștefu a fost repede remarcat la Arad, unde ani de-a rândul a redactat și condus, cele mai bune reviste umoristice de pe atunci: „Gura satului și Foaia cucului”.

Tot printre învățătorii valoroși amintim pe **DIMITRIE POPOVICIU** ales cu mare majoritate în anul 1893. Generația crescută de el i-a păstrat o pioasă venerație. Învățător de elită, înflăcărat apărător al drepturilor naționale și de o incoruptibilitate proverbială, a avut o viață frământată, plină de năzuințe și de dureroase dezamăgiri. Iubit de unii pînă la idolatrie și urmărit de alții cu o frenetică ură, el a trebuit să-și încheie cariera din Cuvin, printr-un ordin de suspendare al Ministe-rului Maghiar, care l-a pus pe drumuri în urma unor urzeli, că și-ar fi manifestat ură, față de statul maghiar. În anul 1897 numărul copiilor de școală, a crescut la 194 iar cele 2 săli de clasă, nu pot să-i mai cuprindă și în consecință se hotărăște înființarea postului al 3-lea.

În imediata apropiere a școlii nr.2, se găsea casa lui **CONSTANTIN MORARU**, care s-a hotărît s-o vîndă cu 600 de florini. Casa a fost cumpărată, reparată și transformată pentru necesitățile școlii, iar în 1900 s-a deschis concursul pentru alegerea unei învățătoare.

În timpul acela învățătorii și preoții erau aleși de membrii sinodului bisericesc. Cu săptămîni înainte, ei trebuiau să se „arate” poporului și să-și dezvăluie aptitudinile mai ales în ce privește cunoașterea tipicului și a cîntăreților bisericești. Cînd erau mulți candidați, lupta în alegeri era destul de aprigă și în Cuvin de regulă, erau totdeauna candidați destui. La ocuparea postului al 3-lea, în anul 1900 s-au prezentat 6 candidați: **SILVIA ALBU** înv. din Igrăș, **ROZALIA NIȚA** înv. din Arad, **CONSTANȚA POPA** înv. din Pecica, **ELVIRA CIOARĂ** înv. din Curtici, **AURORA MUNTEANU** înv. din Buteni și **ERSILIA ȘTEFU** candidată de învățătoare din Arad.

S-au dat în total 107 voturi, dintre care 63 pentru Ersilia Ștefu, 43 pentru Silvia Albu și un singur vot, Aurorei Munteanu. Cuvinarii au ales așadar pe Ersilia Ștefu, ca un omagiu de recunoștință pentru tatăl ei, Nicolae Ștefu care servise cu ani în urmă la Cuvin.

După 20 de ani, Ersilia Ștefu a fost chemată ca învățătoare la Arad. Am lăsat la urmă pe învățătorul **Dimitrie Ilisiu**, cu care de altfel se și încheie seria învățătorilor confesionali, la școala din Cuvin, căci în 1921 învățămîntul este statificat, iar învățătorii sînt numiți în posturi prin decret dat de Ministerul Instruirii Publice.

Dimitrie Ilisiu este născut în Cuvin și a fost fiul crînicului Ilisiu. După terminarea Preparan-diei, este ales cu unanimitate de voturi, în anul 1895 și a funcționat 30 de ani, la școala noastră. Moare în anul 1925 la Cluj, în urma unei operații de cancer la gît. A fost cel mai iubit învățător din sat și sub mîna lui, au ieșit generații întregi de tineri, care și azi după trecerea aștor ani, î-și mai amintesc cu drag, de timpul petrecut pe băncile școlii. Școala deși era mixtă, pe vremea aceea, clasele III-VI de fete, erau separate de băieți și instruite numai de învățătoare. În dumineci și sâr-bători, cu băieții și fetele care terminau cele 6

clase, se făcea „școala de repetiție” de încă 2 ani. Numărul elevilor de la școala de repetiție între anii 1900-1901, a fost de 116.

În anul 1906 prin destituirea samavolnică a învățătorului Dimitrie Popoviciu, școala a rămas ca să funcționeze cu 2 posturi, deși numărul copiilor era destul de mare atunci. Printr-o ordonanță dată de Ministerul Învățământului Maghiar și a Consistoriului din Arad, s-a îndrumat conducerii parohiale, să deschidă un nou concurs pentru ocuparea postului vacant, dar acesta a refuzat pe motiv că suspendarea învățătorului Popoviciu s-a făcut în mod arbitrar, fără încunoștințarea pre-alabilă a Corporațiunilor bisericesti locale. Prin această rezoluție, cuvinanii au dat o satisfacție morală învățătorului Popoviciu, pentru meritele obținute în toate domeniile vieții culturale din comună. În același an, în revista Diecezana „BISERICA ȘI ȘCOALA” a apărut o notiță demnă de a fi amintită, spre cinstea cuvinanilor. Ea se încheia cu cuvintele: „Cuvinanii inteleg mai lesne, să rămână școala fără învățător, decit CUVINUL fără DIMITRIE POPOVICIU”.

Școala Nr.3, se transformă în casă parohială, iar postul al 3-lea de învățător se completează abea în 1936, cu învățătorul NICOLAE ȘICLOVAN. Făcînd o reprivire asupra perioadei ce s-a scurs de la înființarea primei școli confesionale din Cuvin, pînă la Unirea din 1918, se impune să tragem câteva concluzii ce sînt edificatoare pentru viața culturală a locuitorilor din satul nostru.

- 1.- În momentul cînd poporului român din Transilvania i s-a oferit posibilitatea de a se apropia de comorile științei și culturii, cuvinanii au fost printre cei dintîi, care au îmbrățișat ideea înființării unei școli confesionale, sub egida bisericii
- 2.- Meritul lor, devine mai pregnant, dacă ne gîndim: că însași biserica ortodoxă din Transilvania era pusă în acea vreme, sub jurisdicția bisericii sîrbești de la CARLOVÁT, și ieșirea de sub această jurisdicție s-a făcut abea după revoluția de la 1848, devenind autocefală prin mitropolitul „SĂGUNA” iar prima preparandie de învățători, ia ființă la Arad în anul 1812.
- 3.- Prin spiritul lor de sacrificiu și intuiția realistă, ei au putut crea cele mai optime condiții pentru o bună desfășurare a învățămîntului, atrăgînd pe cei mai valoroși învățători ai timpului, în opera de instruire și educare a tineretelor generații.
- 4.- Cuvinanii au sesizat încă de la început foloasele științei de carte pentru tinerii de ambele sexe, alegînd în postul al 2-lea o învățătoare, merită să se ocupe de instrucția și educația multilaterală a fetelor.
- 5.- Lărgind an de an învățămîntul, pînă la păturile cele mai sărace din comună, procentul analfabeților începuse să scadă la mai puțin de 8 la sută, în preajma primului război mondial, so-cotînd vîrsta de pînă la 60 de ani.
- 6.- Datorită învățătorilor de elită, școala română din Cuvin, s-a bucurat de un prestigiu ne-contestat în toată Diecezana din Arad și nu este de mirare, că la

ivirea unui post vacant, numărul candidaților era extrem de mare dacă ne gândim la numărul de învățători calificați în acea vreme.

7.- Înflorirea gospodăriilor de bunăstarea locuitorilor, se datora în mare parte științei de car-te și dăruirii totale a conducătorilor, conștienți de misiunea ce o aveau de împlinit față de popor și cauza națională.

Drept de aceea, cînd prin legea din 1921 învățămîntul era statificat, iar învățătorii nu mai sînt aleși de popor, cuvîntarii privesc cu oarecare stringere de inimă viitorul școlii din Cuvin. Geloși pe trecutul lor, așteptau cu ardoare continuarea operei înfăptuită de înaintași, operă care să le dea certitudinea marilor realizări.

Laicizarea învățămîntului, creează controverse între stat și biserică : pe de o parte prin scă-derea influenței bisericii asupra școlilor, iar pe de altă parte prin lipsa localurilor de școală propri-etate de stat.

Deși localurile de școală confesională, au fost ridicate din contribuția locuitorilor din comu-nă, ele formau proprietatea bisericii, care nu înțelegea să renunțe la acest drept în favoarea statului pretinzînd chirii anuale pentru folosirea lor, ceea ce ducea la îngreunarea bugetelor comunale, în a căror sarcină, cădea și întreținerea școlilor. În majoritate, aceste clădiri erau improprii, față de amploarea care o luase învățămîntul și față de nevoile lărgirii spațiului de școlarizare, după unire.

În aceste împrejurări, statul român pornește grabnice acțiuni pentru construirea noilor loca-luri, mai ales în comunele care necesitau o primă urgență. În toamna anului 1927, în postul devenit vacant prin moartea învățătorului Dumitrie Ilișiu, a fost numit IOAN DRĂCIN (subsemnatul), iar în postul al 2-lea, VICTORIA DICHI.

După reforma din 1924, învățămîntul primar se ramifică în două părți: Cursul primar cu clasele I-IV și cursul complementar cu clasele V-VIII. Numărul total al elevilor înscriși în anul școlar 1927-1928 era de 89.

Anii grei din perioada primului război mondial, au lăsat rani adînci și la școala din Cuvin. Lipsită de o conducere corespunzătoare prin mobilizarea învățătorilor pe front, clădirile vechi s-au deteriorat, mobilierul s-a uzat, iar materialul didactic a devenit inutilizabil. Sălile de clasă cu tavane-le din grinzi și scînduri, cu ușile stricate, cu geamuri mici care nu se mai puteau închide, cu podele sparte și putrezite, cereau o grabnică renovare, dar fondurile lipseau. Comitetul școlar se zbătea în căutarea resurselor financiare pentru echilibrarea bugetului școlar, dar și veniturile comunei erau sleite, mai ales după calamitatea din vara anului 1927, cînd grindina distrusese totul.

Mai bine de jumătate din fondurile bugetului școlar le înghițea plata chiriei pentru clădiri, da-torată bisericii, în sumă de 12.000 lei anual. Toate intervențiile pentru suspendarea temporară a plășilor chiriei, în schimbul renovărilor, s-au izbit de împotrivirea Parohiei locale și a Comitetului bisericesc. Printr-un regim de restricții și reducînd la minim cheltuielile bugetare, Comitetul

Școlară a reușit pînă la sfîrșitul anului 1930 să-și creeze un fond de rezervă de 86.000 lei, depuși la Banca Populară din Cuvin în scopul reparațiilor de clădiri.

Cînd devizul de reparații a fost întocmit și lucrările date prin licitație, Comitetul Școlară Ju-dețean, respinge dosarul și interzice orice reparație, dacă nu se face tranzacția cu biserica, pentru renunțare la chirie, pînă la epuizarea sumei de reparații; biserica însă nu renunță iar lucrările nu se mai pot efectua. În schimb Comitetul Școlară, hotărăște procurarea mobilierului nou pentru ambele școli. Cu suma de 42.000 de lei se confecționează 42 de bănci noi, 2 table pe postament, 2 mese de catedră și 1 dulap.

Criza economică ce începuse să se arate, și veștile îngrijorătoare a plății depunerilor de cît-re bănci cu o eventuală conversiune, îndreptățește Comitetul Școlară să ia o hotărîre eroică și anume: retragerea fondului de rezervă de la bancă și renovarea școlii.

Lucrările au fost date anteprenorului CRÎȘAN de la Șiria care în 1932 executa construirea tavanului, montarea celor 4 geamuri mari, o ușă, tencuirea totală a sălii și podimentarea cu scînduri noi. Aveam deacum o sală de clasă modernă, corespunzătoare nevoilor învățămîntului și cu mobilier nou. Din banii care au mai rămas s-au înlocuit geamurile și ușile de la locuința învățătorului.

Aceasta a atras însă după sine o anchetă, care amenința cu darea în judecată a membrilor Comitetului Școlară și restituirea sumelor întrebunțate.

Evenimentele care au urmat, nu numai că au clasat dosarul, dar Comitetul Școlară a fost felicitat pentru spiritul de prevedere de a nu pierde întregul fond de rezervă.

În anul 1936 prin creșterea numărului de elevi, se impunea înființarea postului al 3-lea de învățător. Comitetul Școlară a făcut demersurile necesare pentru construirea unui nou loc de școală cu 3 săli de clasă din fondurile statului, ceea ce s-a și aprobat. Problema se punea în căutarea unui intravilan pe care să se înalțe școala. Pînă la urmă s-a căzut de acord ca locul cel mai potrivit rămîne tot lângă biserică, prin transformarea și adăugirea clădirii vechi. Autoritățile bisericesti aprobă condiționat, ca noua clădire să fie înscrisă în cartea funciară ca proprietate bisericască, la care statul nu și-a dat adieziune. Comitetul Școlară indică terenul unde este astăzi Căminul Cultural, dar Consiliul Comunal refuză pe motiv că locul este rezervat pentru construirea sălii de joc pentru tineret și este de acord să pună la dispoziție intravilanul folosit ca grădina satului, afară în cîmp, care era cu totul necorespunzător.

Astfel dintr-o lipsă de înțelegere a factorilor de conducere, satul Cuvin a rămas cu vechile școli, iar postul al 3-lea s-a deschis în edificiul nr.2 prin transformarea locuinței învățătorului, primind denumirea de „GARBA”.

Din anul 1927 și pînă în anul 1945, Comitetul Școlară a plătit din bugetul său cît și chirie bisericii suma de 228.000 lei, bani cu care putea fi construită o nouă școală. În schimb în anul 1936 au început lucrările pentru ridicarea Căminului Cultural. Planul inițial prevedea un edificiu mare, care pe lângă sala de spectacole cuprindea și unele anexe, ca: sala de bibliotecă, club, cabino pen-

tru artiştii amatori, ... etc. Dar în şedinţele Consiliului Comunal, discuţiile au devenit furtunoase. Majoritatea membrilor din Consiliu, cereau construirea unei simple „săli de joc” pentru tineret. Du-pă multe tergiversări, s-a acceptat propunerea ca pe lângă sala de joc să se construiască şi o sală pentru grădiniţa de copii, cu locuinţa educatoarei.

Planul s-a modificat în pripă, zorindu-se lucrările de teama războiului care se apropia ame-ninţător. Izbucnind războiul, lucrările au fost întrerupte, după ce s-au terminat sala de spectacole şi grădiniţa. Prin anii 1958-1960 din încăperile care au fost destinate locuinţei educatoarei, s-au fă-cut clubul şi biblioteca, cu sprijinul C.A.P-ului Cuvin, care-l avea atunci ca preşedinte pe **CHIŞU TEODOR**.

Întrucît sala de spectacole s-a dovedit a fi neîncăpătoare, între anii 1968-1969, Sfatul Co-munal la stăruinţa primarului **HACK PETRU**, hotărăşte prelungirea sălii cu transformări şi repa-raţii generale a întregului edificiu, care se bucură şi astăzi, de cele mai optime condiţii pentru des-făşurarea activităţilor culturale.

21-TRĂSĂTURI CARACTERISTICE ALE SPIRITULUI CUVINAN

Studiind istoricul unui sat, cu multiplele aspecte din viaţa locuitorilor, cu trăsăturile caracte-ristice ale sufletului omenească manifestate în cursul veacurilor, ne dă posibilitatea să înţelegem acea particularitate a firii omeneşti, care creează mentalităţi ce deosebesc nu numai individul, ci şi o co-mună, faţă de alţii, chiar dacă ele s-ar găsi în nemijlocita apropiere.

Nu este fără importanţă proverbul că: „în tot satul, zănatul” şi „în fiecare casă obiceiul” căci acelaşi lucru se poate spune şi despre Cuvin. Chiar şi unele obiceiuri comune, pe care le întâlnim în alte localităţi, ele au în satul nostru un ecoul specific local apropiate de mentalitatea Cuvinaniilor. Multe din ele s-au pierdut, altele s-au schimbat, dar amintirea lor, nu este fără o oarecare im-portanţă pentru zilele de azi.

Prin câteva trăsături, să desprindem figura cuvinanului de ieri şi de totdeauna. La înfăţişare, sînt de statură mijlocie şi bine proporţionaţi. Măsurătorile care s-au făcut prin anii 1909-1910 arată o medie înălţime de 173 cm. pentru bărbaţi şi 168 cm pentru femei. Culoarea părului predomi-nantă este cea castanie, cu faţa ovală şi cu ochii negri sau căprui.

Privirea ochilor trădează un neastîmpăr şi simţăminte pe care arareori le poţi descifra şi ap-recia la justa lor valoare. Îscuşiţi şi harnici, întreprinzători şi dornici de a cunoaşte posibilităţile creării unor condiţii de viaţă mai bună, Cuvinanii au îmbrăţişat rînd pe rînd, agricultura, viticultura cu cărăuşile, grădinăritul şi în urmă meseriile. În agricultură au eliminat de pe mai toate pieţele de nemţi, care erau la vremea aceea renumiţi, cultivînd cu bune rezultate lubanţe şi peneni. Au surcolat sat comuncile învecinate prin cultivarea tutunului, a

legumelor și a zarzavaturilor, au furnizat zeci și sute de vagoane de fructe și struguri, fiind pe cale de a se impune și în fața multor comune vesti-te, cu singurele lor produse aducătoare de venituri mai mari, respectiv căpșunii și roșiile timpurii. Pământul sărac care pînă nu demult a dat recolte mijlocii, a fost răscolit și frămîntat de brațe care nu voiau să știe de oboseală de sudoare, sau de odihnă.

Cuvinanii au știut să muncească ! Mereu calculați, prevăzători și îngrijorați pînă la obsesie, de perspectivele unei vieți pline de lipsuri, au vrut să-și asigure întotdeauna o bază materială solidă pentru bătrînețele lor. Această grijă de viitor, le-a format apoi concepția foarte răspîdită de a li-mita numărul nașterilor la un singur copil în familie. Tot pentru această grijă, copilului încă din lea-găn, îi găseau perechea potrivită pentru timpul căsătoriei.

Criteriul după care se aprecia valoarea unui om , era averea. Ambiția de a fi „cineva” și de a ieși din rîndul celor mulți, de a dobîndi încrederea, stima și respectul, îl făceau pe Cuvinan, să agonisească din greu și să-și înmulțească numărul „jugărelor” de pămînt. Pe măsură ce averea creștea, își dobîndea și încrederea în sine. Simțea că cei din jur, îl privesc cu alți ochi, că în dis-putele ce le poartă cu alții, cuvîntul lui este ascultat și apreciat.

Treptat în întreaga lui înfățișare se produc schimbări vizibile. O ținută mai dreaptă, cu pasul mai apăsat, sobru și sfătos în același timp, așteaptă de acum prilejul de a intra în rîndul celor ce fac parte din „antistia comună”.

În raporturile familiare, bărbatul este : „cap femeii, ocrotitorul și îndrumătorul întregii familii”. El stă în fruntea mesei, el taie și împarte pînea celorlalți, după ce în prealabil face o cru-ce respectabilă cu vârful cuțitului, pe partea de jos a pîinii neîncepute. Pe stradă, femeia din res-pect față de el, nu-și permitea să pășească alături, ci la un pas mai înapoi. Cît timp trăia capul familiei, nu-și împărtea averea la nimeni. Feciorul sau ginerele cu care stătea, munceau alături, tră-ind împreună. Copiilor căsătorii în altă parte, le dădea numai în folosință un număr oarecare de jugăre. Abea mai tîrziu făcea „LĂSĂMÎNTUL” care arareori nedreptătea pe vreunul din membrii familiei. Cuvinanul în tot ce înfăptuia sau făcea, era legat și judecat de opinia satului. De aceea ori de cîte ori are ocazia, el vrea să epateze, să sfîrșească senzație. Făcînd la horă, își îmbrăca șubs cea mai înflorată, cizmele cele mai tari în carîmburi țetele, cei mai mulți taleri la gît și haina de mătase cea mai scumpă.

Pentru cumpărarea unui scaun în biserică, se licitează sume mari, ce adesea se împrumuteu de la bancă. La cununii și înarmonîntări, plătește suprataxe pentru o siujbă care să iasă din comun. În biserică locurile sînt statonice pe grupuri de familii iar cine se încumetă să le ocupe, riscă să fie împins la o parte.

Sentimentul național la Cuvinani, nu s-a manifestat niciodată în pomiri șovine sau ură față de alte naționalități în contact, dar mîndru de a se ști „cuvinan” de a păstra obiceiurile și tradiții-le moștenite, a fost voința lui din

totdeauna. Pentru el orice persoană care n-avea rădăcini înfipte adînc în satul lui, era considerată „vinitură”.

Căsătoriile în alte sate au fost rare, iar mirese și flăcăi de regulă erau acceptați cei din Covă-sînț și asta numai pentru că erau considerați cinstiți și harnici. Cu toate că cele mai multe căsătorii au fost legate de interese familiare și materiale, viața morală a satului, nu este întru nimic știrbită. Tineretul în duminici și sărbători se adună la horă, dar odată cu înserarea, orice petrecere se în-cheia. Bețiile, bătăile și crimele, n-au făcut parte niciodată din obiceiurile Cuvinului.

Iată ce scria un istoric maghiar despre ei : „Este de remarcant că în Cuvin, tineretul este de o rară moralitate”. Copiii nelegitimi se găseau mai ales la cei veniți din alte localități. După trasul clopotului de seară, nu mai vezi pe nimeni în sat. Asta o spun și pentru faptul, că făcînd comparație cu cei din satele învecinate, aici poporul este mai liniștit și cu o moralitate exemplară.

Încă din cele mai vechi timpuri, conducătorii satului puneau un preț deosebit pe educarea și supravegherea tineretului. Din lipsă de localuri, horele erau nevoite să se țină într-unul din birturile satului. Cu băutura la îndemînă, petrecînd mereu într-un mediu vicios, tineretul putea foarte ușor să apuce pe o pantă greșită. De aceea, ideea construirii unei case culturale pentru tineret i-a preocupat pe la anul, 1900. Iată ce găsim înscris în hîrțile de pe atunci ; „Trebuie să ehibzuim, cum și prin ce mijloace, am putea ridica și noi, o casă anumită, în care tineretul să-și poată ține petrecerile lor, în duminici sau sărbători și prin aceasta apoi, s-ar sustrage cu aceste petreceri de pe la birturi, unde numai lucruri bune și de folos, nu pot învăța”.

Petrecerile nevinovate ale tineretului se manifestau îndeosebi în posesia cînd horele erau complet interzise. Atunci, se adunau în largul ulițelor, grupuri de fete și flăcăi pentru jocul cu min-gea, sau formau perechi la jocuri tare îndrăgite pe atunci : „Tai măhăiu-n două” apoi se duceau la școală, unde pregăteau diferite piese de teatru și cîntau în corul instruit cu adevărată măiestrie de învățătorul satului.

Cea mai mare cinste pentru un tînăr, era acceptarea lui ca membru în corul satului, care se conducea după un statut și obliga la cotizații anuale pe membrii activi și pe cei de sprijin. Respectul tineretului pentru bătrîni, era trăsătura principală a vieții morale cultivate și păstrată de multe generații. Atitudinea cuvincoasă, ajutorul și oferirea locurilor celor mai bune în diferite împrejurări pentru cei mai în vîrstă, dovedeau dragostea unui tineret, pentru tradițiile satului de la care nu se făcea nici o abatere.

Fetele încă din cea mai fragedă vîrstă se îndelctniceau cu furca și fusul, apoi cu țesutul pînzeturilor și a velințelor. Femeile pe lingă muncile de la cîmp, erau nevoite să toarcă, să țese și să lucreze îmbrăcămintea pentru toată familia. Lîna toarsă și țesută, era dărăcită la puuă și folosită la confecționarea șubelor și a ciorăciilor. Pentru cămășile și izmențele „de sînuț”(adică de duminică) se țesea pînza de „cîmar”cu fir subțire de bumbac. De obicei acestea se purtau vara.

Cămașa era croită mai lungă, cu pumnarii strânși la mână, iar la gât, guler îngust prins în nasturi.

Izmenele largi, lăsate peste carîmbii cizmelor, dădeau o proporționalitate și vigurozitate în-tregului corp bărbătesc. Peste cămașă se lua „laibărul”, un pieptar negru încheiat în față cu mai mulți nasturi, sau prins la mijloc cu o „chetoare” roșie, de unul din nasturi. Feciorii mai înstăriți, îmbrăcau pieptare de mătase, adesea cu borduri late de fir, iar pe cap, pălării împodobite cu flori și fire de beteală. Fetele dichisite cu haine de mătase, înfliată pe dedesubt cu 2-3 poale albe cu colțuri, în cămăși cu căptușeli și încrețite pe gât, cu „sălbănaș” sau dantelă la mîneci, peste care puneau pieptărașele de mătase decorate cu fire aurite și cu copcii mari argintate.

Părul împletit în cosițe multe și subțiri îl înfășurau la ceafă într-un coc, împodobit cu ceva floricele, iar la gât, cîte 2-3 rînduri de „talcri” bani de argint înșirați pe panglici colorate, pe care îi săltau în timpul jocului, scofînd acele sunete metalice, care dădeau fiori nebunatici jucătorilor.

În duminici și sărbători, întreg tineretul era adunat la horă. Jocul se ținea la birtul satului, unde astăzi se găsește Căminul Cultural ; iar vara, în parcul de la „FENYES” astăzi cooperativa de consum. Ținerea jocului era arendată de către Primărie, pe cîte un an, unor flăcași care angajau muzica și făceau încasările. Fetele ajunse la o anumită vîrstă, intrau în joc cu mare ceremonie. Cu săntărîni sau chiar cu luni înainte, se alegea feciorul care în duminica hotărîită, trebuia să o introducă în rîndul dansatorilor. Alegerea se făcea, dintre feciorii mai cu vază buni jucători, care să-i poată asigura continuitatea cîteva duminici la rînd, pînă la definitivă lansare. Ca recompensă fata îi dăruia o banușă sau o cămașă și-i invita la o petrecere în familie, împreună cu alți feciori și fete mai apropiați.

Invitația fetelor la joc, se făcea de către feciori prin semne : fie cu mîna sau cu capul. De aceea, înainte de a începe jocul, toate fetele grupate la un capăt al sălii, pîndeau aceste semne și apoi porneau spre flăcăii care le așteptau cu mare dezinvoltură. Se juca numai în perechi, iar jocul era format din 4 reprize : „Mărușta”, „Pe-un picior”, „Ardeleana” și „Învîrtita”, după care apoi perechile puteau să se schimbe. Jocul era destul de lent, doar unii flăcăi se încumetau să mai bată carîmbii cizmelor și să schițeze cîteva figuri.

De jur împrejurul sălii, ca într-o cunună, stăteau la braț femeile mai în vîrstă, privitoare ca la teatru, înregistrînd tot ce putea fi „văzut și apoi comentat”, în zilele următoare. Căsătoriile se făceau îndeobște, cu știința și învoirea părinților, puse la cale aproape întotdeauna de rudeni. Pe-țirea fetei era mai mult o formalitate și adesea se discutau numai chestiuni bănești, pe care mirele trebuia să le îndeplinească în seara logodnei.

Părinții fetei cereau „câșpara” (sumă care era cu alții mai mare, cu cît starea lor materială era mai bună). Era și firesc lucru, pentru că din acești bani, mireasa trebuia să-i propoștească mire-lui, îmbrăcămîntea de nuntă, ce valora o groază de bani. Mătușurile cele mai scumpe, țesute cu flori plușate, erau

cumpărate și de cei mai cu puțină dare de mînă, iar unii se obligau să procure miresei chiar și bundițe, tare la modă pentru femei, în timpurile acelea.

În cazuri rare cînd tinerii nesocoteau voința părinților de a se căsători cu perechea aleasă, se hotăra „fuga” fetei. Fata de multe ori cu știrea mamei, i-și aduna ceva haine și apoi într-o seară dinaintea stabilită cu băiatul, pleca la casa unei rudeni din sat, care-i ținea ascunși cîteva zile. După cearta de rigoare, venea împăcarea cu părinții care-i duceau acasă să le pregătească nunta.

Cîte-o dată se practica și „răpirea fecioarelor”. Aceasta însă implica riscuri mari și putea să se soldeze cu ani de temniță pentru flăcău, dacă părinții și fata rămîneau neînduplecați. Dar fa-ta dusă acasă, era de-acum cu „norocul mîncat” iar alți peșitori, ezitau să-i mai calce pragul, deci vrînd nevrînd trebuia să se împace cu searta și să-l accepte pe norocosul fîlhar. După ce se stabilea data nunții, începeau pregătirile cele mari la casa miresei.

22-NUNTA LA CUVIN

Cu cîteva zile înainte de nuntă, se adunau fetele la mireasă, pentru pregătirea „pălăștii” un fel de ploscă pe care o împodobeau cu flori făcute din hîrtie giasată de diferite culori, sau din frunze de merisor aurite cu panglici de mătase ce se predau „vătafului” numit „pălășcaș” mesit că să invite rudeniile și cunoștinții la nuntă. Cînd numărul invitațiilor era mare, se alegeau cîte 2-3 pălășcași, care-și afirmau la pălărie și braț, pînză albă primită pentru cămașă, împăturată ca o eșar-fă și acoperită cu o tulpiniță de iederă, cu frunze aurite.

Chemarea se făcea printr-o oratică scurtă, adresată stîpînului casei:

SĂNĂTATE ȘI VOIE BUNĂ DE LA
 CARB VĂ POFTESTE LA UN PAHAR DE VIN,
 LA UN PAHAR DE BĂUTURĂ
 ȘI LA MAI MULTĂ VOIE BUNĂ.
 SĂ TRĂIȚI LA MULȚI ANI !

Zilele de vineri și sîmbătă erau ale bucutăreselor. În oale mari de pînălat, se fierdeau sarma-le, se tăiau vițen și porcăi, apoi orătăriile, ca să îndestuleze puzderiile de invitați, dîmici de a mîn-ca bine și a bea bine. În dimineața nunții glasul trîmbițelor de aramă, ale clarinetelor și tobelor, se amestecau cu chiuiturile flăcăilor și peste întreg satul se înaltea freamătul bucuriei și al dragostei. Adesea nunta se ținea în două locuri : la casa mirelui, unde se ospătau chemații miresei, iar la mi-reușă, chemații mirelui, schimbîndu-se a doua zi.

Mireasa mergea la cununie, dusă la braj de prietenele cele mai bune sau de rudeni, iar mirele între doi feciori, care duceau luminările ce se aprindeau în timpul ceremoniei religioase. În fața altarului, mirii sînt conduși de preot pe rînd, întii mirele și apoi mireasa, cu luminările aprinse în mîna dreaptă. Stingerea luminării spre altar, este semn că această căsătorie nu va fi durabilă. De aceea mirii pun o deosebită grijă în portul ei spre altar, pentru a o feri de stingere.

După cununie mireasa aruncă bani, copiilor adunați de față, ca nunta să fie cu noroc. Ajunși acasă, nuntașii sînt poftiți la mese. În prag se așează o troacă plină cu apă, pe care plutește o lun-triță făcută din coceni de porumb, legănată de plutașul care cere cîțiva bănuți, pentru trecerea lor peste apă. Dincolo îi așteaptă sărutul miresei, răscumpărat și el cu ceva bani, apoi începe acasă ospățul. La Cuvin la toate nunțile ordinea și felul mîncărilor era același : sarmale, supă cu tăiței, tocană de carne, orezul cu măruntaiele de pui („numit perinci pup”) și la urmă fripturile, cu ceva murături. La sarmale se bea țuică, iar celelalte feluri, erau stropite cu vin din belșug. Pe mese în loc de sticle se așezau „sfirțai” iar lîngă ele, ulecelele de pămînt, din care se putea bea zdravăn.

Este interesant de notat, că mirele și mireasa nu luau parte la masa nuntașilor. Ei erau serviți separat într-o altă încăpere, unde pentru prima dată în viața lor, au ocazia să mănînce din aceeași farfurie, ca să se împlinească proverbul plin de filc al românului că : „Nu poți cunoaște bărba-tul, pînă ce nu ai mîncat dintr-o farfurie cu el”!

Cele mai frumoase nunți se făceau vara și înspre toamnă. Seara se adunau la strigarea cins-telor. Pentru aceasta se alegeau 2 bărbați isteți și cu vervă, care puteau improviza glume nevinovate pe scama nuntașilor. Cel de-al doilea, repeta întocmai spusele celui dintîi, pentru a da tîrie mai mare vorbelor și risetelor, ce nu mai conțineau.

Darurile erau însoțite de cîte un colăc cu stafide, numit „cuglof”; conținea un rumen într-o formă cu dungi ondulate. La urmă și mireasa făcea darurile ei pentru : socru, soacră, rudeni apropiate și prietene. Jocul miresei pe bani se făcea cu scopul de a se aduna ceva paralo pentru noii căsătoriți, să aibă cu ce începe noua viață.

Către dimineță mireasa era luată de cele mai bune prietene și neveste tinere, care-i coseau „conciul”- un cerc de metal sau de lemn la cap, de care nu se mai despărțea toată viața. Astăzi multe din aceste obiceiuri, au dispărut iar pălăscășii mîndri de astă dată, a fost înlocuit de poșta-șul pe bicicletă, care împarte invitațiile la nunta, fără prea mult ceremonial.

Dansurile de altădată a Cuvimanilor, aproape că sînt uitate, iar pe la nunți sau alte petreceri, perechile de tineri se învîrtesc tot mai mult, în ritmul adormit și lenaș al valsului sau tangoului.

23-PORCELE ATRIBUITE PERSOANELOR DIN CUVIN

Oamenii au căutat mereu să facă distincții între persoanele cu care veneau zilnic în contact. Prințind anumite aspecte și caracteristici ce puteau să imprime o particularitate persoanei respective, îi atribuiau și o porcelă pe lîngă numele ce-l purtau.

Demn de reținut este faptul că în Cuvin, marea majoritate a familiilor au rămas să poarte aceste porecle ca un fel de blazon, și nu numai că nu-i supără, dar mulți dintre ei „și-au schimbat porecla în renume”. Menționăm în continuare câteva din ele :

PELEA, CÎRNU, HĂDĂBOANCĂ, TUPILI, STOIȘA, CURTU, BUȚOAI, BÎR-CU, BEGU, CUȘMA, TREANCA, RONESCU, CĂLBĂȘETE, CIULU, PUPU, BĂLU, BOBOLON, PÎRȚU, CUTEA, NEMEȘ, BULEA, BUNU, CIONCU, BĂLOANEA, MA-HU, PĂULAN, DIDI, TARCEA, ȘOARECU, MANTU, HOANEA, NECEDU, SFÎRTICUȘ, BITUȘE, CIRICU, MOHOR, SĂNDROIU, MIRGHIȘ,și alții.

24-SATUL CUVIN DUPĂ 23 AUGUST 1944

După lichidarea frontului de la Cuvin și Păuliș, atacul trupelor sovietice s-a îndreptat spre Arad, care a fost ocupat fără lupte, inamicul retrăgându-se spre frontiera de vest cu intenția de a-și organiza apărarea pe cursul râului Tisa. Grosul trupelor sovietice, au intrat în Cuvin în ziua de 25 septembrie 1944, iar peste câteva zile în comuna Covâșinț s-a instalat : Comandamentul Forțelor Armatei a-II-a Ucraineană, a mareșalului MALINOVACHI.

Covâșințul este complet evacuat și o parte din populație se aşează în Țiria, însă cei mai mulți vin să se adăpostească în Cuvin, unde mulți își aveau rudeni. În țară se constituie un guvern de coaliție sub președinția generalului SĂNĂTESCU, care desfășoară importante acțiuni pentru sprijinirea războiului împotriva Germaniei naziste, la care participă din plin și armata română. Lozincă lansată : „Toată pentru front, totul pentru victorie” mobilizează clase muncitoare de la orașe și țărânimca de la sate, pentru a pune la dispoziția armatei toate mijloacele necesare câștigării și terminării războiului. În același timp guvernul este confruntat cu marile distrugerii provocate de bombardamentele aviației inamice, asupra fabricilor și depozitelor care periclitau producția și aprovizionarea, cu materii prime în spatele frontului. Apoi, seceta din vara anului 1944 a compromis întreaga recoltă din Moldova, cât și din alte localități.

Lipsurile și nevoile erau așa de mari, încât populația din regiunile biniuite de secetă, a fost nevoită să pornească ca într-o bejenie în căutarea de alimente, cu trenuri umane puase în circulație, botezate „trenurile foamei”.

Celele familii ajunse în Cuvin, s-au mai diecat înapoi și au reușit să-și organizeze puțin viața, în mijlocul cuvimaniilor, cura sint : LESPTER, MACDICI, și alții. Cu apelul lansat de guvern, pentru ajutorarea celor năpăstuiți din Moldova, satul Cuvin prin colecte benevoole a expediat 18 vagoane de cereale, în primăvara anului 1945. Pentru a strânge alianța dintre muncitori și țărânimca de la sate, în fiecare duminică, echipe de muncitori de la Arad se

deplasau la sate, pentru a repara uneltele de muncă ale țăranilor, cum au fost : pluguri, grape, mașini de semănat, ... etc.

Pe la sfârșitul lunii noiembrie 1944, frontul s-a îndepărtat spre apus și armatele sovietice au plecat din Cuvin, iar Covăsînțenii și-au încărcat în carele trase de boi, lucrurile care și le-au putut aduce, și s-au reîntors acasă.

La 9 mai, Germania a fost nevoită să capituleze în fața aliaților iar războiul a luat sfârșit. Perioada postbelică ridicase pentru România probleme dintre cele mai serioase. Economia era sle-ită de pe urma războiului, obiectivele industriale, puține la număr funcționau la capacități reduse, de pe urma avariilor produse de bombe iar țara se încheștase sub povara grelelor despăgubiri de război.

Partidele politice istorice, au dorit să mențină oarecum starea de lucruri din trecut, dar pe firmamentul politic, apărea tot mai pregnant glasul clasei muncitoare, care de acum avea un cuvînt greu de spus. Acest cuvînt a fost rostit în ziua de 6 martie 1945, prin instaurarea unui regim cu guvernul prezidat de Dr. PETRU GROZA.

Astfel a fost înlăturată orînduirea așa zisă a burgheziei exploatoare, au fost făcute reforme îndrăznețe, iar mai apoi PCR-ul prin abolirea monarhiei, a instaurat „dictatura proletariatului”. Pentru acumularea fondului centralizat al statului și refacerea țării, la sate se instituie pentru țăranii „obligatiile de predare a cotelor” de : cereale, lapte, carne, și alte bunuri, în mod progresiv. Se crea astfel în România premisele trecerii de la orînduirea capitalistă la cea socialistă.

În Cuvin aceasta s-a făcut în mod pașnic, chiar dacă lupte de clasă în această perioadă s-a mai ascuțit. Slăbirea puterii financiare a chiabunilor, izolarea și îngrădirea lor, a dus la neutralizarea și imposibilitatea de a opune vreo rezistență. Plenara PCR din 3-5 martie 1949 îndruma țăranimea de la sate să-și unească pămînturile în gospodării agricole colective și astfel în ziua de 9 iulie 1950 44 de familii din Cuvin se unesc și pun bazele G.A.C. „Podgoria” din Cuvin.

Gospodăria dispunea de 105 ha arabii, 2 căruțe, 4 boi, 2 vaci și 6 scroafe. Averele totale se ridica la 28.400 lei. În anul 1952 se mai înscriu țăranii mijlocești care au sporit inventarul gospodăriei și tot în acel an, se înființează „întovărășirea”, formă care cuprindea restul țăranilor, cu pămînt mai mult sau mai puțin. Chiaburii nu au fost primiți. După 10 ani de la înființare, G.A.C. deținea 70% din totalul pămîntului arabii. Luase firmă apoi S.M.T.-ul, care dispunea de tractoare, combine și alte mașinării agricole, sporind producția cerealelor în fiecare an. Tot atunci se construiesc grajduri, coșni, pânde, saivan, atelier mecanic, urmînd mai tîrziu și o puierniță pentru creșterea puilor de găină.

După aceste transformări, gospodăria își schimbă denumirea în Cooperativa Agricolă de Producție, care dispunea așadar de :

-un perimetru arabii de 1736 ha.

- o suprafață de 76 ha. vie.
- numărul familiilor înscrise 637.
- numărul membrilor 1495.

La atragerea multor oameni în CAP a contribuit **CHIȘ TEODOR** din Cuvin, care a deținut și funcția de președinte mai bine de 6 ani, începînd din 2 februarie 1956. Aproape toate construcțiile s-au ridicat cît el a funcționat ca președinte, inițiind și un program de replantare a viilor degradate începînd cu cele de la „CABA”. În munca lui a fost sprijinit de inginera agronom Mărgineanu Lucia din Miniș.

25-REVOLUȚIA CULTURALĂ

Societatea socialistă înființată, a dat posibilitatea de instruire a tuturor oamenilor, de a se bucura de binefacerile științei și culturii. Iată de ce după ce s-a înființat această noua ordine statală, pe tot teritoriul țării se declanșează și o adevărată revoluție culturală. Lozinca : „nici un om, fără știință de carte” a mobilizat întreaga noastră învățătorime, pentru a șterge această pată rușinoasă, acest flăcăr moștenit din trecut, care a ținut în noaptea neștiinței, 3 milioane de analfabeți. După aproximativ 5 ani campania de alfabetizare se încheie, iar în Cuvin după recensămîntul din 1949 situația științei de carte, era următoarea:

-analfabeți de la vîrsta de 14 ani la 55 de ani, bărbați 14 – femei 47.

Total 61.

-analfabeți de la vîrsta de 55 de ani în sus, bărbați 19 – femei 49. Total

68.

Aici erau socotiți și aceia care nu absolviseră cel puțin 4 clase elementare, precum și aceia care deși aveau cele 4 clase, între timp au uitat să scrie și să citească.

Prin reforma învățămîntului din anul 1948, școala primară se restrucurează în: Școala generală care cuprindea clasele I-IV, la ciclul I, iar clasele V-VII mai tîrziu V-VII, la ciclul II.

Ciclul II s-a înființat inițial numai în comunele care puteau asigura numărul de elevi cerut pentru clasele respective, cuprinzînd și pe elevii pușini la număr din localitățile învecinate. În primul an, ciclul II a funcționat numai cu clasa a-V-a și a-VI-a.

Deoarece în Cuvin numărul elevilor de clasa a-V-a a fost de 29 iar în clasa a-VI-a de 30, secția de învățămînt în anul 1948-1949 aproba deschiderea ciclului II la școala din Cuvin, unde frecvența apoi și elevii din comunele Ghioroc și Miniș. Tot odată au mai fost numite și cadre didactice pentru predarea obiectelor de învățămînt la ciclul II, **MIHUȚA LUCIA**, **COLUMBEANU DUMITRU**, **DRĂGAN GHEORGHE**, **PRISTOLEANU NICOLAE** și **DRECIN IOAN**, care a îndeplinit și funcția de director al școlii.

Posibilitățile de lărgire a spațiului de școlarizare în Cuvin au fost limitate și astfel după 2 ani ciclul II este transferat la Ghioroc unde gravitează și satul Miniș iar mai târziu chiar și Sîmbăteni.

În Cuvin a rămas să funcționeze numai ciclul I cu 2 cadre didactice : **IACOB NICOLAE**, și **RUJAN VETURIA**, iar la grădinița de copii educatoarea **COSTIN NĂDEJDA**. În vara anului 1952 adunarea generală a CAP Cuvin, avîndu-l ca președinte pe **STEFĂNESCU AVRAM**, hotărăște deschiderea grădiniței sezoniere pentru copiii membrilor care pe lângă educația instructiv-vă, primesc și masa zilnică în timpul sezonului de lucru al părinților. Ca educatoare a fost numită **MARIA DRECIN**.

Concomitent cu dezvoltarea învățămîntului de toate gradele, începe să se desfășoare și o largă activitate culturală. Teatrele, cinematografele și căminele culturale, prin mesajul lor, îmbogățesc viața spirituală a locuitorilor. În mai toate satele luase amploare o mișcare cultural-artistică de amatori ne mai înfîlțită pînă atunci. Tineretul organizat în: teatru, cor, dansuri etc. prezentau programe pe scenele căminelor culturale, cu sălile pline. Se valorificau din plin, portul tradițional al fiecărei localități și al fiecărei regiuni. Cîntecele, dansurile, vechile obiceiuri și tot ceea ce în general era caracteristic în popor, își găsesc deacum interesul și prețuirea.

Căminele culturale au început să polarizeze energiile celor mai valoroase ale satului, chemate să răspîndească lumina științei și culturii în popor. Învățătorii, profesorii, medicii și alții, își unesc forțele pentru a ridica țărînișoara în o viață nouă, ajutîndu-i să înlăture pentru totdeauna : obscuran-ismul, prejudecățile, superstițiile și mișticismul. În această acțiune, s-au angajat și cadrele didactice de la școlile din satul Cuvin.

Sub aripa Căminului Cultural se reactivează puternicele formații de cor, teatru și dans care mai în trecut, constituiau mîndria satului nostru, pornindu-se cu tenacitate, la instruirea noii repertorii, care ajunseser în scurt timp, de un înalt nivel artistic. Datorită acestui fapt, Căminul Cultural din Cuvin, se bucură de multă considerație din partea Comitetului de Cultură a Plasei Șiria și este solicitat tot mai mult în deplasarea echipelor de cor, dans și teatru prin comunele învecinate, pentru susținerea programelor artistice.

La festivalul formațiilor artistice ținut la Șiria, în luna anului 1949, corul mixt din Cuvin condus de învățătorul **Drăgan Gheorghe** obține premiul I și se califică pentru concursul regional din Arad, unde ocupă locul III. În urma concursurilor din Bazele și Curtea

Începutul bun al acestei activități, a fost curățat prin deplasarea tuturor cadrelor didactice de la Cuvin, ca urmare a transferării ciclului II la școlile din Ghioroc. Perioada anilor 1950-1956 se caracterizează prin activități sporadice la Căminul Cultural, întrucît conducerea acestei instituții a fost încredințată unor persoane lipsite de pregătirea necesară pentru a putea menține aceste activități. În toamna anului 1956, revine în funcția de director al Căminului, Ioan Drecin și odată cu aceasta, mișcarea culturală din Cuvin va începe un curs ascendent.

care nu va slăbi timp de un deceniu, aducînd satului nostru cele mai înalte satisfacții morale, în munca de culturalizare a urbei.

Toată iarna anului 1956 a trecut cu pregătirea și instruirea formațiilor artistice de cor, teatru și dans, în vederea participării la concursul raional din LIPOVA, de care aparținea și satul Cuvin. Era un gând îndrăzneț dacă socotim că aveam de înfruntat formații de cor din SĂVÎRȘIN, BA-TA, FIBIȘ, BIRCHIȘ, TOC și multe altele cu o veche tradiție și cu dirijori consacrați, dar noi ne bizuiam pe cîntăreșii noștri de o valoare incontestabilă. Aveam coriști pe: SÎRBU GHEORGHE (Dod), DANCIU TEODOR, SÎRBU GHEORGHE (Pelea), ARDELEAN MARICA, BLAHUT ILONCA, SANT MARTICA, FARCAȘ MARIANA și toți ceilalți unu și unu.

Primul concurs a fost de bun augur, corul din Cuvin iese pe locul III, iar cu piesa de teatru „TÎRGUL INIMILOR”, premiul al II-lea pe Raionul LIPOVA.

După cîtva timp în cadrul activităților culturale apare un gen nou de manifestare : „Brigada artistică de agitație”. Prin caracterul ei mobilizator, combinînd într-un program cele 3 elemente principale ale genului dramatic: cîntecul, dansul și poezia, brigada artistică a devenit formația cea mai îndrăgită de publicul spectator și a reușit cele mai frumoase succese pe toate scenele pe care s-a prezentat.

Din anul 1957 brigada de agitație a intrat definitiv în repertoriul formațiilor din Cuvin și pînă în 1965 nici o altă brigadă din Raionul Lipova n-a putut să se smulgă lauri victoriei, în cadrul concursurilor anuale, ce se organizau la nivel de raion. În anul 1956 fiindcă obținuseră premiul I pe raion la spectacolul de brigadă, am fost numiți să reprezentăm Raionul Lipova la festivalul regional de la TIMIȘOARA, clasificîndu-ne pe locul II.

Anul 1959 ne va aduce consacrarca definitivă, căci după succesul incontestabil la nivel raional, participăm la al-V-lea concurs în cadrul festivalului regional din TIMIȘOARA, obținînd de data asta, mult dorit premiul I. Scara, brigada din Cuvin este programată la spectacolul festiv din „PARCUL ROZELOR” în fața cîtorva mii de spectatori din TIMIȘOARA. Reușiserăm un succes deosebit întrucît la acest festival concurrasera 364 de brigăzi din Regiune.

În celelalte ani noi reprezentăm REGIUNEA TIMIȘOARA la concursul inter-regional, alături de cele mai valoroase formații din țară. Succesul nostru nu a fost o întâmplare, el s-a datorat muncii perseverente depuse zi de zi de toți responsabilii culturali din Cuvin, însușeștii și încrezătorii în propriile noastre forțe.

În anul 1961 am reușit din nou victoria la întrecerile raionale, unde se califică pe locul I două formații : Corul mixt cu 72 de persoane și Brigada artistică, participînd din nou la concursul raional din Timișoara, la 23 august 1962. Rezultatul a fost că din 568 de brigăzi pe întreaga regiune, fușerăm iarăși premiul I. A fost un adevărat triumf. Brigada din Cuvin împreună cu alte

formații de valoare, a fost reținută din nou la spectacolul de gală. La toate aceste concursuri pe care le-am susținut, Căminul din Cuvin a beneficiat de : 3 acordeoane, o chitară, un patefon, radio cu picap, un aparat de proiecție film (pe bandă îngustă) și un număr însemnat de cărți, pentru bibliotecă.

Programele formațiilor noastre au fost prezentate și la posturile de radio din Timișoara, București și stația de radioficare locală. Textele cele mai valoroase, au fost tipărite și publicate în broșuri, de Casa de Creație din Timișoara și București, iar ziarele locale și centrale, au scris nune-roase articole elogioase despre activitatea Căminului Cultural din Cuvin, prezentând diferite foto-grafii din spectacole. Din inițiativa conducerii raionale, toți membrii brigăzii au primit medalii de prețuire, iar CAP-ul Cuvin le-a înlesnit o excursie la BUCUREȘTI pentru vizitarea capitalei țării. Era inexplicabil faptul că într-un sat mic cum era Cuvinul, putea să se desfășoare o asemenea activitate culturală, încât formațiile noastre aflate în concursuri, produceau emoții multor echipe din comunele cele mai mari, din Regiune ca: BOCȘA, TEREGOVA ori RACOVITA care dispuneau de forțe didactice mult superioare și posibilități materiale de care satul nostru nu s-a putut bucura.

Nici elevii de școală, nu au fost neglijați. În întrecerile raionale dintre școli, din anii 1959-1960 toate cele 3 echipe : dansuri, coruri și brigadă, au obținut premiul I. Papeții Căminului Cultural expuneau cu mândrie cele 16 diplome primite.

Să scriem aici numele celorva tineri de a căror activitate s-au legat cele mai frumoase succese culturale din Cuvin: SÎRBU GHEORGHIȚA, VANCU GHEORGHE, FLORENTINA TRAIAN, BRADIN PETRU, GISMAS GHEORGHE, IGA GHEORGHE, FLOARE VIOREL, STOIAN GHEORGHE, BRADIN VASILICĂ, ZENICA VĂRSANDAN, MARIA CRU-DAN, DANCIU VICTORIA, TRIPA STELA, LENUTA TETULEA, FAUR CORNELIA, DRAGOMIR MARIA, SĂDEAN MARIA, DANCIU LENUTA, SUCIU LIA, VANCU VALERIA, ȘIRIAN FLORICA, CUVINAN FLORICA și mulți alții.

De asemenea, o caldă apreciere și pentru învățătoarea MARIA VESA și educatoarea GHERGHINA FULVIA, neobosite animatoare a formațiilor de tineret, în numeroasele deplasări prin raion și regiune.

26-ÎNCETEARE

Profundele transformări au schimbat complet înfățișarea satului, dându-i un chip nou. Școala din starea de înapoiere și mizerie și scăpați de coșmarul agonisitor banului, numai pentru a-și asigura o bucată de pământ, țărani nu s-au mai mărginit la un orizont îngust în care să-și ducă viața searbădă și patriarhală.

Accesul liber la carte, cu putința folosirii resurselor științei și culturii, le-a făcut să uite de o mare greutate a vieții. Rînd pe rînd dispar urmele satului

cufundat în beznă, cu pîlpîiri bolnave de gazornîțe. Dispar ulițele colbăite, sau scăldate în noroaie. Și casele pipernicite, cu acoperiș de trestie și paie, sînt de domeniul trecutului. Zeci de case noi s-au ridicat în Cuvîn, altele s-au renovat. Încăperile au devenit spațioase, cu geamuri mari, inundate de lumina soarelui.

În locul pămîntului bătut pe jos s-a înstăpînit parchetul cu țesături alese și covoare peste tot. Zugrăvitul pereților de cei mai iscusiți zugravi și a camerelor împodobite cu mobilier cu nimic mai prejos ca acelora de la orașe, își încîntă privirea și-ți dă bucurie de a trăi.

Cuvinanii știu să se bucure și de noile mijloace puse la îndemînă, de tehnica modernă. Puține familii sînt, care să nu aibă un aparat de radio, televizor sau cel puțin un difuzor. Mașini de spălat, aragaze, motoare electrice cu pompe de tras apă, au pătruns într-un număr apreciabil în casele oamenilor. Dezvoltarea vertiginoasă a industriei a necesitat peste tot, angajarea de muncitori nu numai de la orașe ci și din mediul sătesc, fapt ce a condus la reducerea substanțială a brațelor de muncă în CAP. Distanța mică de oraș și numeroasele mijloace de locomotie, au atras întreg tineretul din Cuvîn spre școlile de cultură generală și spre cele de specialitate cu felurite meserii, lăsînd la muncă cîmpului doar femeile și oamcnii mai în vîrstă. Lipsa brațelor de muncă a devenit astfel de acum, înclt conducerea CAP-ului, a fost nevoită să recurgă la angajați sezonieri din alte localități pentru a face față lucrărilor.

Nivelul de trai al oamenilor din Cuvîn a crescut nu numai prin faptul că dovedesc hărnicie și pricepere, dar de o bucată de vreme, se observă un pronat viitor de intelectualizare, binecîntoare asupra întregii vieți a satului. După o școală sumară, din anul 1970, numărul absolvenților cu studii universitare se ridică la peste 60.

Reportaj la numărul populației, procentul tîrîtor, întrece cu mult pe cel din comunele învecinate cum sînt: Căvasint, Ghioroc, Sîmbăreni, Mîniș sau Pauliș. Mult dintr-aceștia ocupă și funcții de răspundere iar prin componența lor, au devenit o mîndrie a satului nostru. Iată nu-mai vreo cîțiva: Dr. IOREȘ GHEORGHE, medic primar, șef al secției de radiologie a Policlinicii din Cluj, Dr. BUDIȘAN NICOLAE, ing. profesor la Politehnica din Timșoara, PĂCURAR GHEORGHE, directorul Grupului Comercial Arad, Dr. BORONEANT VASILE, prof. la Institutul de Cercetări Arheologice din București, STĂNOIU ALEXANDRU, ing. șef constructor-proiectări și sistematizare în Arad, ing. POPIȘTEAN NICOLAE, dir. adj. la Uzina Electrică din Arad, ing. MARA GHEORGHE, directorul Poștelor și Telecomunicațiilor din Bala-Mare, BERZOVAN LIVIU, profesor și vicepreședinte al Comitetului de Cultură și Artă din Arad, BAKONYI ACCO-LOMAN, ing. șef proiectări Uzina de Vagoane Arad, ing. BORONEANT GHEORGHE, director adj. L.T.A. Arad, PARCAȘ MARIANA, directoarea Șc. Gen. CUVIN, Dr. MÎNIȘAN LIVIU, medic primar în BRAD.

Un număr impresionant au absolvit școli de cultură generală ori școli profesionale, iar unii s-au îndreptat spre licee și institute de acronozia.

devenind viitori specialiști în agricultură. De altfel încă din anul 1966 la conducerea CAP-ului Cuvin, a fost ales ca președinte ing. **GRIGO-RIE DOREL**, instaurînd cinstea ordinea și disciplina în muncă.

Prin noua lege de organizare teritorială, satul Cuvin și Miniș, aparțin unității administrative Ghioroc, formînd cu acesta o comună. Prin poziția ei geografică, comunei Ghioroc i se oferă mari perspective de dezvoltare în viitor. Așezată în centrul Podgoriei-Aradului, acolo unde dealurile înseriu o curbă largă, cu deschideri de amfiteatre într-un decor pitoresc, comuna Ghioroc ține nodul de cale ferată electrică cu cele trei drumuri principale de acces spre : **ARAD, LIPOVA și PÎNCOTA.**

Dezvoltarea rapidă a balastierii și înființarea unui centru mecanizat de exploatare și sortare a nisipurilor, pe o zonă destul de extinsă în partea de vest, a mărit considerabil numărul muncitorilor de aici, iar prin proiectarea unui mare combinat viticol și amplasarea noilor obiective culturale și comerciale, se întrevede un început frumos de sistematizare a comunei, care probabil se va extinde și prin construcții de locuințe în bloc de-a lungul dealurilor, în poziții panoramice. Tente acestea și multe altele, vor transforma probabil în viitorul apropiat comuna noastră, într-un veritabil centru urbanistic.

„Ați văzut, ați văzut, cu aite ortăciunii și cu aite mentalități, care se vor afla într-o continuă evoluție, vor schimba probabil în curînd, întregul față a neamului nostru românesc. În așa fel încît să fim admirați și respectați, pe toate meridianele lumii”!

Învățător IOAN DIRECTIN-CUVIN-1970.